

# ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ

53

ਜੂਨ 1989  
ਕੀਮਤ : 4 ਰੁਪਏ

ਹਰ ਜਾਬਰ ਦੀ ਇਹੀ ਕਹਾਣੀ  
ਕਰਨਾ ਜਬਰ ਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ

ਸੰਪਾਦਕ : ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ





ਨਵੰਬਰ 84 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ

## ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ

ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ ਲੋਕ ਨਵੰਬਰ, 1984 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਕਣਵਾਏ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਖਸ਼ਾਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਰ ਫਾਰ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਰਾਈਟਜ਼, ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਜਿਟੀਜਨ ਕਮੇਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਟਿੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 'ਚ ਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨਾਂ 'ਚ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੋਹਰੀਆ 'ਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਐਚ. ਕੇ. ਐਲ. ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬੱਚਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਦਨਾਮ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਅੰਤ ਦੀ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹਿਕਾਰਤ ਨਾਲ ਖੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਟੁੱਕੜ ਬੱਚਾ ਵਲੋਂ ਭਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ 'ਸਰੋਪੇ' ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਿੱਖ ਜਗਤ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

### ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਹੀ ਜੱਜ

ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਇਨਸਾਫ਼-ਪਸੰਦ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਐਚ. ਕੇ. ਐਲ. ਭਗਤ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁਪ ਵੱਟੀ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਏਨਾ ਸਮਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜਖਮਾਂ ਤੇ ਲੂਣ ਛਿੜਕਣ ਲਈ ਭਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਲਈ ਭਗਤ 72 ਘੰਟੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ", ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ, "ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੰਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਅਸਿੱਧੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਬੂਲ ਲਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ, "ਜਦੋਂ ਵੱਡਾ ਦਰਖਤ ਡਿਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਹਿਲਦੀ ਹੀ ਹੈ।" ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਬਾਕੀ ਸ਼ੰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਇਕ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਉਦੋਂ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕਦਮ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਵਿਧਵਾ ਹੋਈਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਯਤੀਮਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਵਲ ਬੜੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਗੋਂ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਖੁੱਦ ਹੀ ਜੱਜ ਬਣ ਕੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਦੰਭੀ ਤਾਣੇਬਾਣੇ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ 48 ਤੋਂ 72 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਹੀ 3000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੇਕਸੂਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰੇਆਮ ਕਤਲੇਆਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਇਸ ਬੇਤੁਕੇ ਐਲਾਨ 'ਤੇ ਹਿਕਾਰਤ ਨਾਲ ਖੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤਵੰਤਿਆਂ (ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 20 'ਤੇ)



ਨੇੜੇ ਢੁੱਕ ਰਹੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ

## ਫਿਰਕੂ ਦੈਂਤ ਦੇ ਢਿੱਡ ਦੀ ਅੱਗ ਹੋਰ ਭੜਕ ਉੱਠੀ

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਕਥਾ ਅੰਦਰ ਇਕ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਨਾਉਂ ਦੇ ਖੂਨੀ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜਦ ਵੀ ਭੁੱਖ ਚਮਕਦੀ ਸੀ (ਅਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੀ ਇਹ ਭੁੱਖ ਹਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਚਮਕ ਪਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ) ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੁਫਾ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪੈਂਦੇ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਨਾਉਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਉੱਤੇ ਝਪਟ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਖੂਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਫਾ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਅਰਾਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੇਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਗੂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ) ਬਕਾਸੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਕਹਿਰੀ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਦਹਿਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ ਦੇ ਨਿਆਸਰੇ ਹੋਏ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਬਕਾਸੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਅੱਗੇ ਗੱਡੇ ਟੇਕ ਦਿੱਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਰਾਖਸ਼ ਨਾਲ ਇਕ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਜਦ ਵੀ ਬਕਾਸੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਆਦਮ ਮਾਸ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਖੁਦ ਹੀ ਉਸ ਅੱਗੇ ਉਸਦਾ 'ਭੋਜਨ' ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਨਗੇ। ਸੋ ਬਕਾਸੁਰ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਜਦ ਵੀ ਭੁੱਖ ਲਗਦੀ ਤਾਂ ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ, 'ਸਮਝੌਤੇ' ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦਾ 'ਭੋਜਨ' ਉਸ ਦੀ ਗੁਫਾ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਉੱਤੇ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਥਾ ਮੁਤਾਬਕ, ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਸ਼ਟ ਉਸ ਵਕਤ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਜਦ ਭੀਮਸੈਨ ਨਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂਬਲੀ ਯੋਧੇ ਨੇ ਬਕਾਸੁਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗੁਫਾ ਦੇ ਐਨ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਕੇ ਪਾਰ ਥਲਾ ਦਿੱਤਾ।

**ਅਜੋਕੇ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ !**

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਅੰਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਿਆਸੀ ਦਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹਦ ਤਕ ਢੁੱਕਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਰਾਖਸ਼ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਹਾਕਮ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ, ਹਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਦੈਂਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫਿਰਕੂ ਨੀਹਾਂ 'ਤੇ

ਉਸਰਿਆ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲਹੂ-ਲਿਬੜੀ ਜੀਭ, ਹਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਉੱਤੇ ਲਪਕ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਅੱਜ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਬਦਨਸੀਬ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਕੈਦ-ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਜਬਾੜਿਆਂ ਹੇਠ ਜ਼ਿਬਾਹ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਵੀ ਇਸ ਫਿਰਕੂ ਦੈਂਤ ਦੀ ਖੂਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਭੜਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੰਘਾੜਦਾ ਤੇ ਦਹਾੜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ 'ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ' ਗੁਫਾ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ, ਕਾਨਪੁਰ, ਬੰਕਾਏ, ਬਿਦਰ, ਭਵਿੰਡੀ, ਜਲਗਾਉਂ, ਮੇਰਠ, ਮਥਰਾ ਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਾਗ਼ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਣ ਕਰਕੇ ਮੁੜ 'ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ' ਦੀ ਧੱਖੇ ਭਰੀ ਚਾਦਰ ਓਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਉਂਜ ਤਾਂ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਇਸ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਰਾਖਸ਼ ਦੀ ਫੌਜ਼ਾਨਾ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਮੌਕੇ ਅਜਿਹੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਇਸਦੀ ਇਹ ਭੁੱਖ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੜਕ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਮੌਕੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ 'ਸਮਝੌਤੇ' ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਗੁਫਾ ਅੰਦਰ ਬਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ 'ਭੋਜਨ' ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮੌਕੇ ਉਹ ਸਮਝੌਤੇ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਾੜਕੇ ਪਾਸੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀਆਂ' ਨੂੰ ਡਕਾਫੂਨ ਚੜ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

**ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਦੀਆਂ ਤਾਸ਼-ਬਾਜ਼ੀਆਂ**

ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਮੁਬਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ "ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ" ਐਵੇਂ ਨਾਉਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਵੋਟ ਪਰਚੀ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਨ ਪਸੰਦ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਪਰ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟ



ਪਰਚੀ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਪੁਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—ਕਦੇ ਨੰਗੇ ਧੌਕੇ ਦੇ ਜੋਰ ਤੇ ਕਦੇ ਛਲ ਫਰੇਬ ਨਾਲ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੋਹਰੀ ਧਿਰਾਂ) ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ 'ਤਾਸ' ਦੀ ਖੇਡ' ਸਮਝਕੇ ਲੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਦੋਂ ਕਿਹੜਾ 'ਪੱਤਾ' ਵਰਤਣਾ ਹੈ—ਇਹ ਗੱਲ ਚੋਣ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਹਲਕਿਆਂ 'ਚ ਖੁਚਲਤ ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਹਰ ਚੋਣ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੱਤੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਲੜੀ ਤੇ ਜਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਫਲ ਖਿਡਾਰੀ ਉਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਰੁਸਤ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੱਤੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ, 'ਪੱਤਿਆਂ' ਦੀ ਇਸ ਖੇਡ ਦੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਬੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ਖਿਡਾਰਣ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਰਾਜਸੀ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੋਰ ਸਾਰੇ 'ਪੱਤੇ' ਵਰਤ-ਅਜ਼ਮਾਕੇ ਦੇਖ ਲਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਾਲਾ 'ਪੱਤਾ' ਵਰਤਣ ਦੀ ਤਰਕੀਬ ਸੁੱਝੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਘਤਿੱਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਸਮਾਨੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੁਰੀ। ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ (ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਨੂੰ) ਦਰਪੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਲੋੜ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ। ਲੰਮਾ ਚਿਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਜਾਗਰੂਕ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ 'ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ 'ਜੇਲ-ਪਿੰਜਰਾ' (Prison-house of Nations) ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਕੌਮਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁੱਝ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਵਰਗ-ਮਹੱਲ ਤਿਤਕਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ। ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮੰਗ 'ਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਲਈ ਖਤਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਜਦ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੱਚ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਇਕ 'ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ' ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਖਾਸੇ ਪੱਖੋਂ ਇਕ ਹਿੰਦੂ-ਹੰਕਾਰਵਾਦੀ ਰਾਜ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰ ਪੈਰ 'ਤੇ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ, ਵਿਤਕਰੇਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਇਸ ਹਿੰਦੂ-ਹੰਕਾਰਵਾਦੀ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਲੂਮ ਵਰਗ ਦੀ ਇਹ ਹੱਕੀ ਰੋਹ-ਲਲਕਾਰ 'ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ' ਤੇ 'ਅੱਤਵਾਦ' ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਕੇ ਦਿਖਣ ਲੱਗ ਪਈ।

## ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ—ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਰੋਣ ਖੁਰਾਕ !

ਇਹ ਸੀ ਉਹ ਨਵੀਂ ਚੁਣੌਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੀ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ 'ਚ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਸੱਚ ਅੰਦਰ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਰਿਹਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਰਹੀ ਨਵੀਂ ਸਿਆਸੀ ਸੋਝੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ, ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਕੋ ਜੁਗਤ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਖੂਬ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਵਸੋਂ ਦੇ ਇਸ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਭੜਕਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿ ਸਕੇਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਵੀ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਸੋ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੀਤ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦੂ ਹੰਕਾਰਵਾਦੀ ਧੌਂਸ ਜਮਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਨੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਘੜ ਲਈ। ਹਿੰਦੂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੂਲ ਦੇਣਾ ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਚੂਲ-ਨੁਕਤਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹਰ ਕੁਕਰਮ, ਹਰ ਜੁਰਮ ਅਤੇ ਹਰ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਜਾਇਜ਼ ਬਣ ਗਈ। ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਵਾਲੇ 'ਪੱਤੇ' ਦੀ ਘਾੜਤ ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ 'ਚੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਆਪਣਾ ਹਰ ਕਦਮ ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪੁੱਟ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕਤਲ ਉਪਰੰਤ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਪਾਰਲੀਮਾਨੀ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ 'ਪੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੱਲਿਆ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ 'ਪੱਤਾ' ਹੀ ਕੱਢ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਦਸੰਬਰ 1984 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਅੰਦਰ ਜੋ ਫਿਰਕੂ ਵਾ-ਵੇਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ



ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੋ ਫਿਰਕੂ ਤੁਅੱਸਬ ਭੜਕਾਏ ਗਏ, ਉਹ ਸਭ ਇਸ 'ਪੱਤੇ' ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਹੀ ਸਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੋਲ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਚੰਨਾ ਹੀ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਇਸ 'ਪੱਤੇ' ਉੱਤੇ ਕਾਟ ਨਾ ਲਾ ਸਕੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਸੁਟਾ ਲੈਣ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਉਂ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦਾ ਝੱਖੜ ਝੁਲਾ ਕੇ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਮੋਹਤਵਰਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਐਸਾ ਦਹਿਲ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਖੂਨੀ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨੇ-ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਭਾਂਜ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡਕੇ ਇਸ ਅੱਗੇ ਸੁਲਹ-ਸਫਾਈ ਲਈ ਜਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਰਾਜੀਵ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ 'ਮੋਹਤਵਰਾਂ' ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਨਸਾਫ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਮੂਲ ਸੁਭਾਅ 'ਬਕਾਸ਼ੁਰ' ਰਾਖਸ਼ ਅਤੇ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਨਿਤਾਣੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਏ ਅਨਾਇਕ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' 'ਚ ਆ ਕੇ ਉਜਾੜਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਵਰਜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ 'ਭੋਜਨ' ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਮੋਹਤਵਰ (ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੁੱਝ ਭੋਲੇ ਵਸਨੀਕ ਵੀ) ਇਸ ਭਰਮ-ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਬਕਾਸ਼ੁਰ' ਰਾਖਸ਼ ਹੱਥੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਨਗਰੀ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਬਚਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਕੀ ਇੰਜ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੀ ਭੁੱਖ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇੰਜ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਖਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫਿਤਰਤ ਬਦਲੀ ਹੈ?

## ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਉੱਤੇ ਫਿਰਕੂ ਤਲਵਾਰ !

ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਅੱਗੇ ਨਵੇਂ 'ਚੋਣ ਪੱਤੇ' ਦਾ ਸੁਆਲ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਹਾਕਮ ਕਿਹੜਾ 'ਪੱਤਾ' ਵਰਤਣਗੇ?

ਇਹ ਸੁਆਲ ਰਾਜਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭਖਵੀਂ ਖਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਫਿਤਰਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਜਾਣੂੰ ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਸ ਤੇ ਭਰਮ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਐਤਕੀ ਚੋਣਾਂ ਅੰਦਰ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਸਿੱਖ 'ਪੱਤਾ' ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੁੱਝ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਇਸ ਵਹਿਮ ਦਾ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਰਹੇ। ਪਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਖਾਸੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਫਿਤਰਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਅੰਦਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਾਲਾ 'ਪੱਤਾ' ਵਰਤਣਾ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਅਣਸਰਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹਿੰਦੂ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਈ ਰੱਖਣਾ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿਆਸੀ ਲੋੜ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਢੁੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵੈਂਗਨੀ ਉਘੜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਿਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਹੀ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਲਝਾਉਣ ਲਈ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਅਚਾਨਕ ਤੇ ਬਦਨੀਤਾ ਕਦਮ ਅਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਉੱਤੇ ਅਚਾਨਕ ਵਿੱਢਿਆ ਜਹਿਰੀਲਾ ਹਮਲਾ, ਰਾਜੀਵ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਚੋਣ-ਮਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ 'ਵੱਖਵਾਦੀ' ਪਰਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦੇ 1940 ਵਾਲੇ ਮਤੇ ਨਾਲ ਤੁਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੂ ਤੁਅੱਸਬੀ ਰੌਅ ਭੜਕਾਉਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅੰਦਰ 'ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਘੁਸਪੈਂਠੀਆਂ' ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੁਮਰਾਹਕਰੂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਹੋਕਾਂ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀ ਇੰਤਹਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਏਜੰਟ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਫਗਾਨੀ ਮੁਜਾਹਿਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਵਿਉਂਤ ਅਧੀਨ ਵਿੱਢੀ ਜਹਿਰੀਲੀ ਤੇ ਗੁਮਰਾਹਕਰੂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅੰਦਰ



ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਵਰਗ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭੜਕਾਉਣ ਦੇ ਬਦਨੀਤੇ ਯਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਢੁੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਦੀ ਸੁਰ ਉੱਚੀ ਚੁੱਕੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਮ ਚਰਚਾ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੇਈ-ਮਾਨ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਨ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਗੁੱਝੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਕਰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਧਰ ਤਕ ਨੀਵੇਂ ਡਿਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅੰਦਰ ਖੁਦ ਹਿੰਦੂ ਵਰਗ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਰਚਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਮੜ੍ਹਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਭਾਗਾਂ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਤਰੀ ਜਾਂ ਤੇ ਮੱਧ ਭਾਰਤ) ਅੰਦਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਥਰ ਵਿਛਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

## ✓ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜੋ !

ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ, ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਹੁਣੇ ਤੋਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਕਸ-ਨਿਗਾਹੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹਰ ਪੈਂਤੜੇ, ਹਰ ਚਾਲ ਦੀ ਨਿਰਖ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ 'ਬੁਕਾਸ਼ੁਰ' ਦੇ ਹਰ ਮਨਸੂਬੇ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਿਆਸੀ ਸੋਝੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਰੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ "ਭਾਰਤੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ" ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਲੇਖ (ਜੋ ਕਿ "ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ" ਦੇ ਅੰਕ ਨੰ: 51 'ਚ ਛਪਿਆ ਹੈ) 'ਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਲਿਖਤ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਧੁਰ-ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ "ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ-ਪੁਨਰ-ਵਾਦ ਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਹੰਕਾਰਵਾਦ ਦੇ ਫਾਸ਼ੀ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਮੰਤਕੀ ਸਿੱਟਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਵਹਿਸ਼ੀ-ਆਨਾ ਕਤਲੇਆਮਾਂ 'ਚ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ। ਬਕਾਇਦਾ ਵਿਉਂਤ

ਬੱਧ ਰੂਪ 'ਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿੱਢੇ ਜਹਿਰੀਲੇ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਨੇ ਆਖਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੁੰਗ ਵਸੂਲਣੀ ਹੀ ਵਸੂਲਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਖਾਂਤਕ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੋ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਢੰਗ ਹੈ **ਇਸ ਜਾਬਰ ਰਾਜ-ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ-ਸੁੱਢੋਂ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਵੇ।** ਜੇਕਰ ਜਬਰ ਦੀ ਇਸ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਖੇੜਿਆ ਤੇ ਭੰਨਿਆ-ਤੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ 'ਰਬਵਾਨ' ਭਲੇ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਣ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਭਾਅ, ਇਸ ਦੀ ਫਾਸ਼ੀ ਫਿਤਰਤ ਨੇ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਇਸ ਦੀ ਖੂਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁੱਝਣੀ ਹੈ। ਜਬਰ ਦੀ ਇਸ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਚਾਲਕ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਤਰ ਦਿਮਾਗ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿਸਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਤੇ ਭੁਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਤਾਂ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਮੂਹਰੇ 'ਸਮਝੌਤੇ' ਤੇ 'ਸੁਲਾਹ-ਸਫਾਈ' ਦੇ 'ਸੌਨ-ਮਿਰਗ' ਵੀ ਦੁੜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਮਨੋਰਥ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣੇ। ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ 'ਰਾਮ ਰਾਮ' ਉਚਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਬਗਲ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਫੁਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਰੇਤੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਗ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥ ਪੱਥ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਅਮਲ ਨਾਲ-2 ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਧਨਾਢ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾਉਣ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਚਲਾਉਣ ਤੇ ਵਰਗਲਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ, ਨਾਜੀਵਾਦੀ ਲੀਹਾਂ ਉੱਤੇ, ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਭਿਆਨਕ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵੀ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਰੁਝਾਣ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹਿੰਦੂ-ਹੰਕਾਰਵਾਦ ਦੇ ਇਸ ਕਹਿਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਵਰਗ ਵਲ ਹੀ ਸੇਧਤ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਵਰਗ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿਸਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਲੋਸਣ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਛਾਈਆਂ ਫਿਰਕੂ ਨਫਰਤ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੀਆਂ 'ਬਰੂਦੀ ਸੁਰੰਗਾਂ', ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੌਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਥਰ ਵਿਛਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।"

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ : ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੰਦਖਲਾਸੀ 'ਬਕਾਸ਼ੁਰ'



ਰਾਖਸ਼ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੁਲਾਹ-ਸਫਾਈ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਖਾਤਮੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਰਾਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਰਤੀ ਭਰੀ ਭੀ ਜਾਨ ਹੈ 'ਚੱਕਰਾ ਨਗਰੀ' ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਉੱਤੇ ਕਸ਼ਟ ਬਣੇ ਰਹਿਣੇ ਹਨ।

**ਦੂਜੀ ਗੱਲ :** ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਨ ਲਈ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਹੁਤਨਾ। ਇਹ ਮਹਾਂਬਲੀ ਉਦਮ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁੰਦ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗਲਤ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰ ਪਹੁੰਚਾਂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਤੁਅੱਸਬਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਗਰਾਮੀ ਸਾਂਝਾ ਗੰਢ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਤਾਕਤ, ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਅਜੋਕੇ 'ਬਕਾਸੁਰ' (ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ) ਦਾ ਪਲਾਂ 'ਚ ਭੱਗ ਪਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ 'ਭੀਮ ਸੈਨਾਂ' ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਗੱਲ : 'ਬਕਾਸੁਰ' ਦੇ ਹਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ

ਦੀ ਰੂਹ ਇਕੋ ਮੌਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਧਿਰਾਂ 'ਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਓਨੀ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ। ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਧਿਰਾਂ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ 'ਏਕਤਾ ਤੇ ਆਖੰਡਤਾ' ਦਾ ਇਕੋ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਇਕੋ ਹਨ, ਸੁਭਾਅ ਇਕੋ ਹੈ, ਲੋੜਾਂ ਇਕੋ ਹਨ। ਅੱਜ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਸਿੱਖ 'ਪੱਤਾ' ਵਰਤਣ ਲਈ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਵੀ। ਪੀ. ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਰੁਨ ਨਹਿਰੂ ਹਰੀ ਉਹੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋਣਾਂ 'ਚ ਇਸੇ 'ਪੱਤੇ' ਰਾਹੀਂ ਬੇਸਮਾਨ ਸਰਾਂ ਕੁਟ ਕੇ ਹਟੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੁਚਲਾਵੇ 'ਚ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ 'ਬਕਾਸੁਰ' ਨੂੰ ਹਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ ਤੇ ਪਛਾੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਕੱਟਣ ਲਈ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਸੋਝੀ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

## ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ 'ਚੋ ਵਪਾਰੀ ਲਾਣੇ ਦਾ ਬਿਸਤਰਾ ਗੋਲ

ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਖੜੋਤ ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਸ਼-ਮ-ਕਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ 'ਚੋਂ ਆਖਰ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ ਦੀ ਚੋਣ ਮੌਕੇ ਇਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ ਦਾ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਧੜਾ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰੀ ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰੇ ਇਸ ਘਟਨਾ-ਕ੍ਰਮ 'ਤੇ ਤਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੀਡਰ ਸ਼ਿੱਪ ਦੀ ਚੋਣ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਉਭਰਿਆ ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਕੋਈ ਚਾਣਚੱਕ ਵਪਾਰੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਵਧਵਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹਾਲਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਬਕਿਆਂ ਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਸੁਆਲ ਹਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਚਾਲ-ਚਾਲ ਤੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਾਰਮਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਧੱਕੇ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਸੁਆਲ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਸਮਝ ਇਸ ਸੁਆਲ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਵਾਸਤਗੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਸਮਝ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਖੜੋਤ ਤੇ ਖਿੰਡਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਲੱਗਭੱਗ ਯਕੀਨੀ ਹੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਤਿੱਖੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ ਦਾ ਭਾਰੂ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੋਵਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਕ ਮੰਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੱਖੜ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗਾਂ ਲਈ ਘੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿੱਤਕਰੇ ਤੇ ਧੱਕੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿੱਖ ਪੱਖੀ ਪੌਤਤਾ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਅਹੁਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ ਧੜਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ



ਦੇ ਕੌਮੀ ਹੱਕਾਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰੂਪ 'ਚ ਬੇਵਾਸਤਗੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਧਾਰਨ ਕਰਨ' ਤੇ ਬਜਿੰਦ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਭਾਰੂ ਰੂਪ 'ਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਮੁੱਖ ਤਾਕਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਬਰ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਤਿੱਖੀ ਚੋਭ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਸਿਰਫ ਆਰਥਕ ਰਿਅੈਤਾਂ ਲਈ ਘੋਲ ਦੇ ਵੇਗ ਫੜਨ ਦੀਆਂ ਬੇਹੱਦ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ ਵੱਲੋਂ ਆਰਥਕ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਸੁਆਲ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਸੁਆਲ ਨਾਲੋਂ ਜਮਾਂ ਈ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਅਜਿਹੀ ਕਸ਼ੂਤੀ ਅੜਾਉਣੀ ਦਾ ਹੀ ਸਾਹਮਣਾ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਧੜਾ ਇਸ ਅੜਾਉਣੀ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਈ ਨਾਕਸ-ਨਕਾਰਾ ਤੇ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ 'ਹੱਲ' ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਦੱਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੱਖੋਵਾਲ ਧਿਰ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਠੀਕ ਪਾਸਿਓਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਤੇ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਜਨਤਾ ਦੇ ਆਰਥਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਘੋਲ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਤੇ ਸਮਝੋਤਾ ਪ੍ਰਸਤ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਉਭਾਰਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਹੁੰਚਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਅੰਦਰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਨੀ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਪਰਤ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਯ ਭਾਰੂ ਹੈਸੀਅਤ 'ਚ ਹੈ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਅਰਸੇ ਅੰਦਰ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਯ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਉਭਰ ਆਇਆ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣਾ ਜਮਾਤੀ ਕਿਰਦਾਰ ਵਪਾਰੀ ਖਾਸੇ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਆੜਤ, ਖਾਦ ਏਜੰਸੀ ਤੇ ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸਮਝੋਤਾ ਪ੍ਰਸਤ ਪੈਂਤੜੇ ਦਾ ਮੁਦੱਈ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਲੀਡਰੀ ਦਾ ਮਾਣ ਤਾਣ ਤੇ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਇਸ ਧਿਰ ਨੇ ਵਪਾਰ ਵਧਾਰੇ ਲਈ ਹੁਲਾਰੇ ਪੈੜੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਰਥਕਵਾਦੀ ਆਧਾਰ ਇਸ ਵਪਾਰੀ ਧਿਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਧਾਰੇ ਲਈ ਸਾਜਗਾਰ ਭੋਇ ਮੁਹਈਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਪਿਛਲੇ ਅਰਸੇ 'ਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੀ ਲੀਡਰ ਸ਼ਿੱਯ ਵੱਲੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਦਮਨ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਆਵਾਜ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਲਏ ਗਏ ਤਾਂ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਧਿਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਟਰਕਾਉਣ ਤੇ ਸਾਬੋਤਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਕ ਮੰਗਾਂ 'ਤੇ ਘੋਲ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂ ਰੁਖ ਦੇਣ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਵਿਅਪਕ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟਿਆ ਤੇ ਉਲਟਾ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਤੇ ਭਾਈ-ਬੰਦੀ ਵਾਲਾ ਅਮਲ ਛੇੜਨ ਵੱਲ ਹੀ ਤਵੱਜੋਂ ਦਿੱਤੀ।

ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰੇ? ਇਸ ਸੁਆਲ ਦੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਮਹਤਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਰੇਅ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਜੀ. ਨਾਲ ਸ਼ੁਕਾਰ ਦੇ ਸੁਖਾਵੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੱਸਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ ਕਿ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਯ ਨਾਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ "ਸੁਖਾਵੇ ਸਬੰਧ ਬਣੇ ਹੋਏ" ਹਨ।

ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਪਿਛੋਕੜ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਅੰਦਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਯ ਲਈ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਜਿੱਟੇ ਤੇ ਸਿੱਖਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਧੜੇ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੇਜ਼ੀ ਫੜ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਦੀ ਖਾਦ ਦੀ ਥੋਕ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਇਕ ਡੀਲਰ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਨਕਲੀ ਖਾਦ ਬੀ. ਕੇ. ਯੂ. ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੀਡਰਾਂ ਫੜ ਲਈ। ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਨਕੁਆਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਿਠਾਈ ਗਈ ਜਿਸਨੇ ਨਕਲੀ ਖਾਦ ਵੇਚਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਹੀ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਯ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੁਆਲ ਉਭਰਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਦੀ ਥਾਂ ਆੜਤੀ ਹਨ ਜਾਂ ਖਾਦ, ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ—ਕੀ ਉਹ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੱਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ? ਤਿੱਖੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਆੜਤੀਏ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ



ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਉਸਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਪ੍ਰਵਿਰਸ਼ ਇਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ 'ਚ, ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਮਾਣ ਤਾਣ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਧਾਰ ਲਈ ਤੇ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਮਰਜ਼, ਕਾਫੀ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜਮਾਂ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਅਧੀਨ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਟਕਰਾਵੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਨ-ਨਿਖਾਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਖਸੀ ਟਕਰਾਓ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝੌਤਾ ਪ੍ਰਸਤ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਸਾਬੋਤਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਜੋੜੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਰਾਜਮਾਨ ਰਹੀ। 'ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਅਸਤੀਫੇ ਲੈਣ 'ਚ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਧੜਾ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੂਬਾਈ ਹਾਊਸ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘਕੇ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਪਾਰੀ ਲਾਣਾ ਮੁੜ ਡੈਲੀਗੇਟ ਹਾਊਸ 'ਚ ਮੁੜ ਆ ਹਾਜਰ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਹੇਠਲੇ ਵਰਕਰਾਂ ਅੰਦਰ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਧੜੇ ਖਿਲਾਫ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਕਰਕੇ ਚੋਣ ਮੌਕੇ ਸੰਗਰੂਰ-ਬਠਿੰਡਾ-ਲੁਧਿਆਣਾ-ਫਰੀਦਕੋਟ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਸੂਬਾਈ ਪਰਧਾਨ ਲਈ ਭੂਪਿੰਦਰ ਮਾਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੋਵਾਲ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨਮੋਸ਼ੀ ਭਰੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬੁਖਲਾਕੇ ਭਾਰੀ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਦੇ ਉਲਟ ਮਾਨ-ਰਾਜੇਵਾਲ ਧੜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਖਿਚੜੀ ਰਿੰਨੂਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬੀ.ਕੇ.ਯੂ. ਅੰਦਰ ਵਾਪਰੇ ਘਟਨਾ-ਕ੍ਰਮ 'ਤੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਿਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਭਰਦੇ ਹਨ ਕਿ :

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਫੈਰੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਦਰੁਸਤ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਖਰੀ ਭਗਤਰੀ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਆਰਥਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਦੀ ਥਾਂ ਆਰਥਕ-ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਲੀਹਾਂ ਦੀ ਇਨ-ਕਲਾਬੀ ਬੁਨਿਆਦ ਧਰੀ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਤੱਤ ਪੰਜਾਬ ਗਲੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੂਲਾ ਪਰੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ। ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਬੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਪੁੱਗਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਸਾਂਝ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਮੰਗਾਂ ਮਸਲਿਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਤਾਂ/ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ :

- ✠ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ—ਪਾਣੀ, ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸਾਂ ਆਦਿ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਮਾਲਕੀ ਹੋਵੇ।
- ✠ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਿਨਸਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਨਿਸਚਤ ਕਰਨ ਤੇ ਵੇਚ-ਵੇਡ ਦਾ ਹੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਕੋਲ ਹੋਵੇ।
- ✠ ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਰਜ਼ੇ ਤੁਰੰਤ ਮਨਸੂਖ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਧੰਦਿਆਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਜ ਦਰ 4% ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- ✠ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ 24 ਘੰਟੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ।
- ✠ ਖੇਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ—ਸੁਧਰੇ ਬੀਜਾਂ, ਕੀੜੇ ਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ, ਤੇਲ, ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਤੇ ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 50% ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।
- ✠ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਤੇ ਦਾਲਾਂ ਆਦਿਕ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।
- ✠ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਸਨਅਤੀ ਕਿੱਤਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਦਾ ਨਿਸਚਤ ਸਮਾਂ ਤੇ ਦਿਹਾੜੀ 'ਚ ਵਾਜਬ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ—ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ।

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫ਼ਾ 17 ਤੇ)



# ਪੂਰਨ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਜਬਰ ਸੰਗ ਲੜਨ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਟੀ. ਐਸ. ਯੂ. 'ਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ 8 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਹਾਲ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ 70 ਸਰਗਰਮ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੇ ਗਰੁੱਪ ਦੀ 1985 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹਿਸ ਅਧੀਨ ਲਿਆ ਕੇ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਹੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਮਿਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜ਼ੁਟਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿ ਕੀਤਾ। ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਲਗ ਭਗ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਹੋਈ ਭਖਵੀਂ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦੀ ਪੂਰਨ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਲਈ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨ, ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ, ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਨਤਕ ਰਾਇ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ, ਪੁਲਸੀ ਧਾਤਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਟਾਲਾ ਤਹਿਸੀਲ 'ਚ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੰਜਾਬ ਪੱਖੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਕਰਨ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਏ ਗਏ। ਖਾਲਸਤਾਨੀ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਖਲਾਕਹੀਣ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਧੱਕੇ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਤ ਪਾਤੀ ਸਿਸਟਮ ਤਹਿਤ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਦਾਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦਾ ਵਚਨ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ।

ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਬਕਾਤੀ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂ ਘੋਲ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਖਾਤਰ ਹੇਠਾਂ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਤੇ ਪਾਏ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ

ਗਈ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਗ-ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਘੋਲ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਵੇ।

ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਅਤੇ 1984 'ਚ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਹੜੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਕਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਆਰਥਿਕ-ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਪੱਖ ਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਹਨਾਂ ਗਲਤ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਚ ਮਿਲੀ ਪਿਛਾੜ ਨੂੰ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਖੌਤੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਲੰਬੀ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਭੁਗਤਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਣਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੜਚੋਲ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਨਾਕਸ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਣੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣਗੇ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵਰਗ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਰੁੱਪਾਂ 'ਚੋਂ ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਵਾਦ ਦੀਆਂ ਤੰਗ ਵਲਗਣਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤਬਕਾਤੀ ਹਿੱਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਧੱਕੇ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਖਿਲਾਫ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਅਗੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਸੋਧਵਾਦੀ ਟੌਲਿਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਖੱਸੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲਹਿਰ 'ਚੋਂ ਉੱਠੇ ਅਜਿਹੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਲਈ ਸੁਭ ਸ਼ਗਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।



## ਸਲਮਾਨ ਰਸ਼ਦੀ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਗੀਤ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਸਲਮਾਨ ਰਸ਼ਦੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਗੀਤ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਲ ਖੜੇ ਕੀਤੇ। ਹਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨੇ ਕਈ ਨਾਟਕੀ ਮੌੜ ਕੱਟੇ ਹਨ। ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਵਿਰੁਧ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰੋਸ ਲਹਿਰਾਂ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਰਾਨ ਦੇ ਆਇਤੁੱਲਾ ਖੋਮੀਨੀ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸਮੇਤ ਇਸਨੂੰ ਛਾਪਣ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਮਾਰਿਆ। ਸਮੁੱਚਾ ਪੱਛਮੀ ਸੰਸਾਰ ਇਰਾਨ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਵਿਰੁਧ ਇਕਜੁਟ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਖੋਮੀਨੀ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮ, ਅਸਭਿਆ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਡਿੱਗੀ ਹੋਈ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਇਰਾਨ ਨਾਲੋਂ ਰਾਜ-ਦੂਤਕ ਸਬੰਧ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਮਾਰਿਆ। ਬਾਹਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸਨੂੰ 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਪਸੰਦਾਂ ਅਤੇ 'ਸਭਿਆ' ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਖੋਮੀਨੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀਆਂ ਇਸਲਾਮੀ ਮੂਲਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਦੀ ਤਹਿ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਡੂੰਘੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ 'ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਗੀਤ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅੱਡ-ਅੱਡ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਇਸਦੇ ਛਪੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ 'ਤੇ ਕਮੀਨਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਨਸਲੀ ਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਲਈ ਮਹਉਦ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਜਾਰੂ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਦੀ ਘਟੀਆ ਸੋਚ ਦੀ ਇਕੱਲੀ ਕਹਿਰੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਹ ਇਕ ਤਕੜਾ ਰੁਝਾਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪੱਛੜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਛੜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ

ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦਮਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨਸਲੀ ਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਰੁਧ ਜਨਤਾ ਦਾ ਰੋਸ ਬਿਲਕੁਲ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹੱਕ ਕਦੇ ਵੀ ਕਤੱਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੇਖਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਹੱਕ ਲੁਟੇਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ। 'ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਗੀਤ' ਵਿਰੁਧ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰੋਹ ਕਿਸੇ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀ ਆਗੂ ਦਾ ਨਕਲੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅਖੌਤੀ 'ਸਭਿਆ' ਸਾਮਰਾਜੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਰੁਧ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਮਰਾਜੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਅਚੰਭਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਖੋਮੀਨੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਦਾ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 'ਸਭਿਅਤਾ' ਦੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਾਖੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਮਾਲਕ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਰੋਬਰਟ ਮੈਕਸਵੈਲ ਦੀ ਇਸ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਬਾਰੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਖੋਮੀਨੀ ਨਾਲੋਂ ਐਲਾਨੀ ਰਕਮ ਦੇ ਦੋਗੁਣੀ ਰਕਮ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਦਸਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਭਾਗ ਸੁਣਾ ਕੇ ਖੋਮੀਨੀ ਨੂੰ 'ਸਭਿਆ' ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਸਭਿਆ' ਮਨ ਉਦੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਜਾਗੇ ਜਦੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਗਲ ਵਿਅਕਤੀ ਰੀਗਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਲਿਬੀਆ 'ਤੇ ਬੰਬਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗਦਾਫੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਰਸ਼ਦੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਖੋਮੀਨੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮੱਕਾਰੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਿਆਰ ਸਾਮਰਾਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਖੁਮੀਨੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਆਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਇਕ ਜ਼ਾਲਮ ਜਿਸਨੇ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘੜੇ ਇਸਲਾਮੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਆਜੀ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਹੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਜ਼ਾਲਮ ਜਿਸਨੇ ਇਕ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਜੰਗ ਨੂੰ ਏਨੇ



ਸਾਲ ਜਾਰੀ ਰਖਣ 'ਚ ਆਗੂ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਜੰਗ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮਗਰਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਇਕ ਜ਼ਾਲਮ ਜਿਸਨੇ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਇਸਲਾਮੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਘੁਸਪੈਠ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਕੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਹੈ? ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਇਹ ਹੱਕ ਖੋਮੀਨੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਖੋਮੀਨੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਰਸ਼ਦੀ ਦੇ ਨਸਲੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਪਮਾਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਸ਼ਦੀ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੋਮੀਨੀ ਦਾ ਹਸਰ ਇਸਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਖੋਮੀਨੀ ਦੀ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਬੰਧ ਅਸਲ 'ਚ ਇਰਾਨੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਮੌਜੂਦਾ ਜਾਬਰ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁਧ ਬਣ ਰਹੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਰਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਰੁਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਸੈਂਦੇਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਰਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ 'ਚ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਹਾਰ ਅਤੇ ਜੰਗਬੰਦੀ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਖੁਮੀਨੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਇਰਾਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਇਸਲਾਮਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਖਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਸ਼ੰਕੇ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਰਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤਕੜੇ ਰੋਸ ਨੂੰ ਇਰਾਨ 'ਚ ਆਪਣੇ ਜੁਲਮਾਂ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਕੜਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਪਰੈਸ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਸ਼ਦੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਰਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਾਕਰੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁਧ ਬਣ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਮੱਝਾ ਦੇ ਸਕਣ ਕਿਉਂਕਿ ਮਸਲਾ ਭੱਖ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮੱਤਭੇਦ ਹੋਣ ਕਿ ਖੋਮੀਨੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਦਲਾਲ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਵਧਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਰਸ਼ਦੀ ਦੇ ਨਾਵਲ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੇ ਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ

ਤਕੜੀ ਬਹਿਸ ਛੇੜੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਬਹਿਸ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਅਮੂਰਤ ਰੂਪ 'ਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਹੱਕ ਅਮੂਰਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਲਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾਂ ਜਮਾਤੀ ਤੱਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿਰੁਧ ਰੋਸ ਅਤੇ ਪੈਮਾਨੇ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਮਸਲਿਆਂ 'ਚ ਬਰਾਬਰ ਰਖਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਬਾਰੇ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸੁਆਲ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਇਦੇ ਦੇ ਮੰਤਵ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਪਿਛਾਖੜੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪਿਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਵਿਰੁਧ ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਧ ਅਸਰਕਾਰੀ ਢੰਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਜਨਤਾ ਵਿਰੁਧ ਜੁਰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਬੇਸਮਝ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਘਟੀਆ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਦਰਾਮਦ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਕੇ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮੁਸਲਿਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸੋਚ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ। ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਰਚਾਏ ਅਨੇਕਾਂ ਫਿਰਕੂ ਦੇਗਿਆਂ 'ਚ ਸੰਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲਿਆਂ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕਈਵਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਗਾਂ ਨਾਲ ਇਹੋ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਮਰਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਸਲੀ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੱਛ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੁਸਲਿਮ ਜਨਤਾ ਨੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੂਤਾਂ-ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ 'ਇਸਲਾਮੀ' ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲਈ ਫੌਜਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਨੰਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੋਮੀਨੀ ਅਤੇ ਰਾਜੀਵ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਸਭਿਆ' ਵਿਰੋਧੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਰਹੇ ਹਨ।





## ‘ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ’ ਦਾ ਝਗੜਾ ਹੋਛੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਹੋਛੇ ਵਕੀਲ

—ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਲਮਾਨ ਰੁਸ਼ਦੀ ਦੁਆਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ‘ਚ ਲਿਖੀ “ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ” ਨਾਮੀ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਅੰਦਰ ਇਕ ਤਿੱਖਾ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਛਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ, ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨੁਕਤਾ-ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ, ਇਸ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੱਖ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ‘ਚ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਇਤਉਲਾ ਖੋਮੀਨੀ ਦੁਆਰਾ ਰੁਸ਼ਦੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਮੌਤ ਦੀ ਧਮਕੀ ਨੇ, ਇਸ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਆਕਾਰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। “ਪੱਛਮ” ਨੂੰ ਬੜਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਵਿਸ਼ਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ! “ਪੂਰਬ” ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ‘ਪੱਛੜੇ’ ਤੇ ‘ਜਾਹਲ’ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ‘ਪੂਰਬ’ ਦੇ ‘ਅਸਿਭਅ’ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ‘ਪੱਛਮ’ ਦੀ ‘ਖੁਲ੍ਹਾਦਿਲੀ’ ਤੇ ‘ਜਮਹੂਰੀਅਤ’ ਦੇ ਢੋਲ ਕੁੱਟਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਹੇਵੰਦਾ ਬਹਾਨਾ ਹੋਰ ਕੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਸੋ “ਪੂਰਬ” ਵਿਰੁੱਧ ਬੜੇ ਸੂਖਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜੰਗ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਸੰਸਾਰ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ‘ਪੂਰਬ’ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਣ, ਪੂਰਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹਿਬਰ ਦੀ ਸਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਦਾ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ‘ਪੱਛੜੇ’ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ ਹਰ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਨਮ-ਸਿਧ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਗੱਲ ਕੱਲੇ ‘ਪੱਛਮ’ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਸਦੀਆਂ ਲੰਮੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਸਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰਬ ਅੰਦਰ ਵੀ ‘ਪੱਛਮ’ ਸਿਰਜ ਲਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਰਵਈਆ ਪੱਛਮ ਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਪੂਰਬ ਅੰਦਰਲੇ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੇਠ ਦਬੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਪੂਰਬ ਅੰਦਰਲੇ ਇਹ ‘ਪੱਛਮੀ ਜਮ੍ਹੂਰੇ’, ਸਲਮਾਨ ਰੁਸ਼ਦੀ ਦੇ ਪੱਖ ‘ਚ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ

ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਲਮਾਨ ਰੁਸ਼ਦੀ ਨੇ ਹੱਥ ਦਰਜੇ ਦੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਮੇਂਵਾਰ ਤੇ ਹੋਛੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੰਦਰ ਤਿੱਖਾ ਰੋਸ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ‘ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਹਲਪੁਣੇ’ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ੋਕੀਆ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਲਮਾਨ ਰੁਸ਼ਦੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ‘ਚ ਨਿੱਤਰ ਆਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ‘ਚ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੱਸ ਇਹੀ ‘ਤਸੱਲੀ’ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਉੱਤੇ ਕਰਾਰੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸੁਆਦਲੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਇਹ ਟੱਕਰ ‘ਚਾਨਣ’ ਤੇ ‘ਹਨੇਰੇ’ ਦੀ ਟੱਕਰ ਨਹੀਂ, ਨਾਂ ਹੀ ਇਹ ‘ਜਹਾਲਤ’ ਤੇ ‘ਦਲੀਲ’ ਦਾ ਭੇੜ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਦੋ ਜਨੂੰਨੀ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਸਵਾਸੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ।

ਧਰਮ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਸਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ‘ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਬੜਾ ਨਾਜ਼ਕ ਹੈ), ਪਰ ਧਰਮ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੇ ਇਸ ਦੇ ਪੱਖ ‘ਚ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝੋਂ ਬਾਹਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਕਚਿਆਣ ਭਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. (ਧਾਲੀਵਾਲ ਗਰੁੱਪ) ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ‘ਜਾਡਲਾ ਇਜਲਾਸ’ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਬਦਲੇ ਤਿੱਖੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕ ਮਤੇ ਰਾਹੀਂ, ਕਿਤਾਬ ਉੱਤੇ ਲਾਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ‘ਧਾਲੀਵਾਲ ਗਰੁੱਪ’ ਦੇ ਇਸ ਮਤੇ ਤੋਂ ਇਹ ਪਰਭਾਵ ਬਣਨਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੇ ਹੀ ਇਸ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੈਰ-ਜ਼ਮੇਂਵਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ, ‘ਧਾਲੀਵਾਲ ਗਰੁੱਪ’ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ



ਪਾਬੰਦੀ ਉਠਾਉਣ ਦੀ 'ਜਮਹੂਰੀ' ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ! ਪਰ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋ ਫੀਸਦੀ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਧਾਲੀਵਾਲ ਗਰੁੱਪ' ਦੇ ਇਜਲਾਸ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇਕ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸਨੇ ਵਿਵਾਦ-ਗ੍ਰਸਤ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਕਿਸੇ ਖੂਬੀ (merit) ਉਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਹੋਲਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਕੱਟੜ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯਭਥਾਨੇ 'ਚ ਪੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ' ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਛੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕਦੇ ਵੀ ਕਤਈ absolute) ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਨਾ ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅੰਦਰ ਕੱਟੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਮਾਜਵਾਦ (ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ) ਅੰਦਰ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਗੁਣ-ਦੋਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਲੈਨਿਨ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਮਾਓ ਵੇਲੇ ਚੀਨ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰੂਸ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹ ਖੇਡਣ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਝੱਖ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ। ਨਾਂ ਹੀ

ਚੀਨ ਅੰਦਰ ਮਾਓ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੀ 'ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ' ਦੇ ਇਹ ਗੈਰ ਜੁਮੇਵਾਰ ਵਕੀਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਣਗੇ ਕਿ "ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ" ਨਾਮੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਖੂਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਤੇ ਵੰਡਣ ਦੀ ਖੁਲੀ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? 'ਹਨੇਰੇ ਦਿਮਾਗਾਂ' ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਕਿਹੜੀ ਲੋਅ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਵੀ ਛਾਪੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਇਹੋ ਖੂਬੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਖੀ ਚੋਭ ਮਾਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਹਿਜ਼ ਇਸੇ 'ਗੁਣ' ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧ 'ਚੋਂ ਉਪਜੀ ਦਿਮਾਗੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਅਤੇ 'ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ' ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਲੋਬਲ ਥੱਲੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਇਹ ਦਿਮਾਗੀ ਗੜਬੜ ਓਨੀ ਹੀ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਖੋਮੀਨੀ ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਇਹ ਦਿਮਾਗੀ ਗੜਬੜ ਓਨੀ ਹੀ ਜ਼ਹਾਲਤਭਰੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੁਮੀਨੀ ਵੱਲੋਂ ਰੁਸ਼ਦੀ ਖਿਲਾਫ ਜਾਰੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਮੌਤ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ।



## ਨਾਭਾ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਬੰਦ ਕਰੋ

ਨਾਭਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ 200 ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਅਨਸਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਜੋ ਕੇਵਲ ਲੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਲੁੱਕ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਖਾੜਕੂਪੁਣਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਨਸਰ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਨਿੱਜੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਲਈ ਅਸਰਦਾਰ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਲੁੱਟ-ਮਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ

ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ 'ਚ ਢਾਹ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰੈਸ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁੰਮ ਰਾਹਕੂਨ ਪਰਚਾਰ ਦੀ ਕੈਂਦ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਫੁੱਟ-ਪਾਊ ਚਾਲ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇਣ ਲਈ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਘੱਟਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਭਾਈ ਕਿਹਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਰੇ ਵਹਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਮਗਰਮੱਛਾਂ ਵਾਲੇ ਹੰਝੂਆਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੇਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਰੋਲ ਨੂੰ, ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਮੇਂ ਨਿਭਾਏ ਗਦਾਰਾਨਾ ਰੋਲ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿੱਤੀ।





## ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ

ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਰਜਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਫਸਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਨੂੰ ਸੱਥਾਂ 'ਚ ਰੋਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਈ ਲੜਨ ਮਰਨ ਦੀ ਖਾੜਕੂ ਪਿਰਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਸੀ ਜਾਬਰਾਂ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਹਿਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਦਰਜਨਾਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣਿਆਂ ਤੇ ਤਸੀਹ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਜਿਥੇ ਅੰਨੇ, ਜਬਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉੱਥੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮਸ਼ੂਮ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਜ਼ਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਝਪਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਸ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹੀ ਜ਼ੁਲਮ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕਈ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਜਮਹੂਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਡੱਟ ਗਈਆਂ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਤਾਂ ਪੁਲਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 21 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਘੱਟੋ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਪਾੜਦੇ ਰਹੇ। ਜ਼ਾਲਮ ਉਦੋਂ ਤਕ ਲੱਤਾਂ ਪਾੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਨੀਮ-ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਕਿਨੇ ਦਿਨ ਪੁਲਸੀਏ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ, ਡਾਕਿਆਂ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁਛਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪ (ਟੀ. ਐਸ. ਯੂ) ਬੱਸੀ ਪਠਾਣਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਗੂ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਈ ਦੀ ਸਰਾਏ ਵਿਚ ਉਸ ਉੱਪਰ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਜਬਰ ਢਾਹਿਆ। ਰਾਜਵਿੰਦਰ 'ਤੇ ਜਬਰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਿਰਫ ਇਹ ਬਣਿਆ ਕਿ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਰਾਹ 'ਚੋਂ ਲੰਘੇ ਜਾਂਦੇ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਗਈ। ਉਸ ਕੋਲੋਂ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਦਾ ਬੇਅੰਤ, ਸਤਵੰਤ ਤੇ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਵਾਲਾ ਅੰਕ

ਮਿਲਿਆ। ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰਚੇ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਆਗੂ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਮੱਟਰਾਂ ਨੂੰ 5 ਦਿਨ ਸੰਗਰੂਰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਲੱਡਾ ਕੋਠੀ 'ਚ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਭਾ ਜਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਹਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਭਾਰੀ ਪੁਲਸ ਫੋਰਸ ਨੇ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਖੋਖਰ ਨੂੰ 24 ਮਈ ਤੋਂ ਫਿਰ ਲੱਡਾ ਕੋਠੀ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਰੱਖੀ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ, ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਖੁਸ਼ਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਆਪਣੇ ਤਸੀਹਾ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਉੱਠੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. ਦੇ ਲੱਗ ਭੱਗ 30-35 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਰੱਖ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ ਇਲਾਕੇ ਦੇ 12 ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰੱਖ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਜਬਰ ਢਾਹ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦਹਿਲ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਤਾਕਤ ਪੁਲਸ ਵਧੀਕੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਉੱਠਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰੇਗੀ ਉਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਭੈੜੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪੁਲਸੀ ਜ਼ੁਲਮ ਅਗੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਦਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਰਤ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਜਬਰ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਨੂੰ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਅਖਾੜੇ 'ਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।



## ਗਵਰਨਰ ਰੇਅ ਵਿਰੁਧ ਨਾਹਰੇਬਾਜ਼ੀ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੁਝਾਰੂ ਐਕਸ਼ਨ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਲਖੇੜੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ 'ਚ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਐਕਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲਹਿਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਘਟਨਾ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ। ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤਹਿਤ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਦਰ ਥਾਂ ਘਿਰਾਓ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 11 ਮਾਰਚ 89 ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਜਲਖੇੜੀ ਵਿਚ ਧਾਨ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਬਿਜਲੀ ਘਰ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਉਰਜਾ ਮੰਤਰੀ ਵਸੰਤ ਸਾਠੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਐਸ.ਐਸ. ਰੇਅ ਇਕ ਕਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਜਦੋਂ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਨ.ਐਨ. ਬਸੰਤ ਬੋਰਡ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਬਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਟੀ.ਐਸ.ਯੂ. ਸਰਕਲ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਮੀਤ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਦਬੋਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਏਨੇ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਰ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪੁਲਿਸ ਨਾਅਰੇ ਲਾ ਰਹੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਪੰਡਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਗਈ। ਏਨੇ 'ਚ ਬਾਕੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਪੰਡਾਲ 'ਚ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਏ। ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਮੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਪੁਲਿਸੀ ਧਾੜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਠੀਕਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਘੋੜ ਪੁਲਿਸ ਰਾਹੀਂ ਡਿਗੇ ਹੋਏ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਲਤਾੜਿਆ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇਸ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਾਰਣ ਦੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ 'ਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਰਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਸਖਤਾਈ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਟਰੈਫਿਕ ਜਾਮ ਕਰਕੇ ਗਿਰਫਤਾਰ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਹੜਤਾਲੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾ ਲਿਆ। ਰੋਹ 'ਚ ਆਏ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਰੇਅ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਰਾਹੀਂ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੰਡਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਵਸੰਤ ਸਾਠੇ ਬਿਜੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਅਰਧ ਫੌਜੀ ਦਸਤਿਆਂ, ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ. ਤੇ ਪੁਲਿਸੀ ਧਾੜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰਮਾਰ ਬਣਾਏ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸਗੀਨਾ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਖਾੜਕੂ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਭਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨ ਲਹਿਰ ਤੇ ਭਾਰੂ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਤੇ ਘੋਲਾਂ ਤੋਂ ਭਗੋੜੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖੱਸੀ, ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਬੇਵਾਸਤਗੀ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਰਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ 70 ਵਿਧਾ ਦਾ ਦਹਾਕਾ ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਖਾੜਕੂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣੇਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਫਸਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤਹਿਕਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਮਹੂਰੀ ਮੰਗਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੋਲਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇਸੇ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਸੇਧ 'ਚ ਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

[ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਾਨੂੰ ਪੱਛੜ ਕੇ ਮਿਲੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਐਕਸ਼ਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ—]





“ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਨਿਆਂ ਫਰੰਟ”

## ਹਿੰਦੂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਉਦਮ

10 ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪਰੈਸ ਅਖਬਾਰ 'ਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਛਪੀ ਇਕ ਖ਼ਬਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕੁੱਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ “ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਨਿਆਂ ਫਰੰਟ” ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। “ਜਿਹੜੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਹਾਰ ਖਿਲਾਫ ਲੜੇਗੀ।” ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਪਰਧਾਨ ਅਸ਼ੋਕ ਪਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਵਰਿੰਦਰ ਖਡੋਤਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰਲੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਣ ਲਈ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੁਰੰਤ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਭਰ 'ਚ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਅਸੂਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੂੰ

ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਮਾਰਨਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, 1984 ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ “ਫਰੰਟ” ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਇਨਸਾਫ ਖਾਤਰ ਲੜ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਅਮਲ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ “ਫਰੰਟ” ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਿਰਫ ਅਖਬਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਉਪਰਾਲੇ ਜੁਟਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।



## ਅਨੰਦਪੁਰ ਮਤੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾਓ

ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਨਵ-ਗਠਿਤ ਰਾਜਸੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਨਿਆਂ ਫਰੰਟ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਸਸਤੀ ਸ਼ੁਹਰਤ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆਉਣ।

ਇਥੇ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਫਰੰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਤੇ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ

ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਦਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਿਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੋਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਭ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸਾਂ-ਸਾਂ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਕੌਮੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਠੀਕ ਸੋਚਣੀ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ। ✠

(ਸਫਾ 9 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਦੇ ਆਪ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਨਾਲ ਸਵੈ ਇੱਛਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚਾ ਉਸਾਰਨ ਦੇ ਨਾਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਪਰੋਕਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੰਗਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਘੋਲ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਗਰੀਬ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤ

ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ। ਸਿਰਫ ਇਉਂ ਕੀਤਿਆ ਹੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿੱਪ 'ਚ ਭਾਰੂ ਹੈਸੀਅਤ ਹਾਸਲ ਕਰੀਂ ਬੈਠੇ ਧਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਕਿਰਦਾਰ ਤੇ ਸਮਝੋਤਾ ਪ੍ਰਸਤ ਰੁਚੀਆਂ 'ਤੇ ਚੈੱਕ ਲੱਗ ਸਕੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਗਲੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੂਲਾ ਲਾਹੁਣ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦਰੁਸਤ ਪਹੁੰਚ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਜੋਟੀਦਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਤਕ ਅੰਦੋਲਨ ਉਸਾਰਨ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ✠



## ਮਈ ਦਿਵਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਹਿਲੀ ਮਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੰਤਮ ਮੰਜਲ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲਾ, ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਸੰਕਲਪ ਦਿਵਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਉਹ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਆਪਣੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਲਗਪਗ ਪਿਛਲੀ ਇਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦੱਬੀਆਂ ਕੁਚਲੀਆਂ ਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਿਉਹਾਰ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਇਸ ਦਿਨ ਦਾ ਮਾਣ ਤਾਣ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਰੂਸ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਰਗੀਆਂ ਅਖੌਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਅਖੌਤੀ ਸੱਜੇ-ਖੱਬੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਅਤੇ ਨਕਲੀ ਨਕਸਲੀਏ ਵੀ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਿਰੇ ਦੀ ਜਾਬਰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਲੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਸਰਗਣਾ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗਾਂ ਬੁੱਚੜ ਵੀ ਇਸ ਦਿਨ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਦੀ ਲਵਾਫੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਈ ਦਿਵਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਕਿਰਤੀ ਜਮਾਤ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਿਉਹਾਰ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦਿਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਆਪਣਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਦੇਂਦਿਆ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਇਨਕਲਾਬ ਕਦੇ ਵੀ ਸਦਾ ਲਈ ਦਬਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਇਹ ਅਸਫਲ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਫਿਰ ਉਠਣਗੇ, ਫਿਰ ਉਠਣਗੇ ਉਦੋਂ ਤਕ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਲੁੱਟ ਖਸੂਟ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚ ਉੱਠ ਰਹੇ ਲੋਕ ਉਭਾਗ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ

ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਕਸਵਾਦ-ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਮਾਓ ਜੋ ਤੁੰਗ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ।”

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ., ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. (ਮ. ਲ.) ਨੇ ਨੇਪਾਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਮਸ਼ਾਲ) ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮਈ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ (ਬੰਬਈ, ਮਦਰਾਸ, ਕੋਚੀਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ) 'ਚ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਈ ਦਿਨ ਦੇ ਜਲੂਸ ਤੇ ਰੈਲੀ 'ਚ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ., ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. (ਮ. ਲ.) ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ (ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ) ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਘੋਲ ; ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ, ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਜਬਰ ਬੰਦ ਕਰੋ, ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਆਰ-ਥਿਕ ਨਾਕਾਬੰਦੀ, ਖਤਮ ਕਰੋ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ 'ਚੋਂ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ : ਬਾਹਰ ਕਢੋ, ਨੇਪਾਲ ਦਾ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਘੋਲ : ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਖੰਡਤਾ : ਮੁਰਦਾਬਾਦ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਿਛਾਖੜੀ ਰਾਜ ਨਸ਼ਟ ਕਰੋ ਆਦਿ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਭਰੇ ਨਾਹਰੇ ਲਾਉਂਦਾ ਜਲੂਸ 4 ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਗਰਾਊਂਡ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ 6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਲੰਬਾ ਫਾਸਲਾ ਤਹਿ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇੰਡੀਆ ਗੇਟ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਲੂਸ 'ਚ 450 ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਰ-ਕੁੰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। 6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਇਹ ਸਾਥੀ ਜੋਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਲੂਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ, (ਲਗਪਗ 10 ਕੁ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਜਿਹੜੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਜਬਰਬੰਦ ਕਰੋ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਮਾਰਦੀ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਚਲ ਰਹੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਅਜੀਬ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਲਗਦੇ ਸਨ। ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕ ਦੋ ਥਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਨੇਪਾਲੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਵੀ ਦੇਖੇ ਗਏ।

ਇੰਡੀਆ ਗੇਟ ਤੇ ਹੋਈ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ., ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. (ਮ. ਲ.), ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਮਿਸ਼ਾਲ) ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਗਰੁੱਪਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੋਰਚਾ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੰਬ-ਧਨ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਸੀ



ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜੂਲੇ ਹੇਠ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੜੀ 'ਚ ਪ੍ਰੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹੜੱਪ ਕਰਨ ਦੀਆਂ

ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਹੋਲੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਰੋਹ ਭਰੇ ਨਾਚਰੇ ਲਾਏ ਗਏ।



### ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਮਨਾਏ ਗਏ ਮਈ ਦਿਨ ਦੇ ਜਲੂਸ 'ਚ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਮਈ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ਬਰ ਦਾ ਝੱਖੜ ਝੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਤਾਰ ਜੂਝਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੌਰਾਨ ਮਈ ਦਿਨ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ, ਸੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵਰਗੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਅਧੀਨ ਮਨਾਂ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ 'ਚ ਇਸ ਲੁਟੇਰੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਭੁਗਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਕਸਲੀ ਅਖਵਾ ਰਹੀਆਂ ਕੁੱਝ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਪ 'ਚ ਚਲ ਰਹੇ ਕੌਮੀ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ

ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਹੀ ਪਿੱਠ ਪੂਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਧਿਰਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਲ ਰਹੇ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਘੋਲਾਂ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਮਈ ਦਿਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

### ਲਹਿਰਾ ਗਾਗਾ 'ਚ ਮਈ ਦਿਵਸ

ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੋਰਚਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲਹਿਰਾ ਗਾਗਾ ਇਕਾਈ, ਟੀ. ਐਸ. ਯੂ. ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਨਕਲਾਬੀ-ਜਮਹੂਰੀ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ 'ਮਈ ਦਿਹਾੜਾ ਕਮੇਟੀ' ਲਹਿਰਾ ਗਾਗਾ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮਈ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ



ਮਈ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਦੇ ਅਧਾਰਤ ਇਕ ਪੋਸਟਰ ਕੱਢ ਕੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਭਾਗਵਾਂ ਨੂੰ ਮਈ ਦਿਨ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਾਲੂ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਤਾਰਾ ਚੰਦ, ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਚੰਦ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮਈ ਦਿਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਰਪੇਸ਼ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਿਆਸੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਬਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਪੁਲਸੀ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਅ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਤੁਚੀਆਂ ਤਹਿਤ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵਿਉਪਾਰਕ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਦੀ ਸਖਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਧੌਕੇਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਠਿੰਡਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮੁਨਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਤਸੱਦਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਪਾਉਣ

ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਖਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਤਸੱਦਦ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰੈਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਨਾਚਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂਜ਼ਵੀਂ ਅਵਾਜ਼ 'ਚ ਮੁਜਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

### ਦੋਦਾ 'ਚ ਮਈ ਦਿਵਸ

ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ ਸਬ-ਡਵੀਜਨ ਦੋਦਾ ਵਲੋਂ ਮਈ ਦਿਨ 'ਤੇ ਗਰਿਡ ਮੂਹਰੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਿਸਨੂੰ ਸਬ ਡਵੀਜਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮਈ ਦਿਨ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚਲਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਖਾਤਰ ਮੁਕੰਮਲ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਉਭਾਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

### ਦਿੜਬਾ 'ਚ ਮਈ ਦਿਵਸ

ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਦਿੜਬੇ ਸਬ ਡਵੀਜਨ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਕਾਮਿਆਂ ਵਲੋਂ ਗਰਿਡ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਬ ਡਵੀਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਸਾਥੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਠੱਸ ਹਾਲਤਾਂ 'ਚ ਮਈ ਦਿਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਜੂਹ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਕੌਮੀ-ਮੁਕਤੀ ਘੋਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਜਿੱਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਚਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ 'ਚ ਬਣਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।



### (ਸਫਾ 2 ਦੀ ਬਾਕੀ)

'ਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜੁਆਬ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 31 ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੇ ਮੋਹਤਬਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਤੇ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ੰਕਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਹੋ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਥਿੱਤੀ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੀ, ਮੰਗੋਲਪੁਰੀ, ਤਿਰਲੋਕਪੁਰੀ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਦੋ ਨਵੰਬਰ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਅਣਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਰਫਿਊ ਲਾਉਣ ਤੇ ਫਸਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੇ ਫੌਜ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਬਿਨਾਂ

ਕਿਸੇ ਰੋਕ ਟੋਕ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਾਤਲ ਗਰੋਹ ਤਲਵਾਰਾਂ, ਤਰਸੂਲ, ਸਰੀਏ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ, ਫੌਜ ਮੁਕ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣੀ ਰਹੀ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਹੱਥ ਹੋਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਨ ਮੂਰਤੀ ਭਵਨ 'ਚ ਜਿਥੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਦੇਹ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਥੇ 'ਖੂਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਖੂਨ' ਦੇ ਲਗ ਰਹੇ ਭੜਕਾਊ ਨਾਹਰੇ ਬਾਕਾਇਦਾ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਘਿਨੌਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ। ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਐਲਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਤੇ ਭਗਤ 72 ਘੰਟੇ ਤੀਨ ਮੂਰਤੀ ਭਵਨ 'ਚ ਹੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਤੇ ਜੇ ਵੱਡਾ ਕਾਤਲ ਛੋਟੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।



## ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕਰੋ

ਅੱਜ ਤੋਂ ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ-ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ) ਦਾ ਬਣਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਰਤੀਆਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ, ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਨਵੀਂ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਇਸ ਆਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਲੁਟੇਰੇ, ਲੋਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਾਂਗੇ ਦੇ ਦਿਨ ਪੁੱਗ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਬੰਰੂਹਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ ਮਾਰਕਸ-ਲੇਨਿਨ ਦੇ ਰੂਸੀ ਸੋਵੀਅਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰੋਲਤਾਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਉਹਸਾਹ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸੋਧ ਵਾਦੀਆਂ ਭਾਵ ਅਖੌਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਵਿਛੋੜਾ ਕਰਕੇ ਨਵੀਆਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ-ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਉੱਘੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਯੋਧੇ ਚਾਰੂ ਮੌਜੂਮਦਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਮਹਾਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1969 ਨੂੰ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. (ਮ. ਲ.), ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਦੀ ਜਕੜ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਜੋਗਜ਼ੂ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਤੇ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਰਸੇ 'ਚ ਮਿਲੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਘਾਟਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜੁੱਸੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕੀ ਅਤੇ ਚਾਰੂ ਮੌਜੂਮਦਾਰ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਿਖਰ ਗਈ ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਬਣਨਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਰੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸੀ. ਆਰ. ਸੀ., ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ., (ਮ. ਲ.) ਨੇ ਇਸੇ ਲਈ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਦੀ ਵੀਹਵੀਂ ਵਰੇਗੰਢ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ 22 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪੱਸ-

ਟਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬੰਬਈ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚੋਂ ਆਏ 300 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ) ਨੇ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ., (ਮ. ਲ.) ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਇਕ ਰੋਹ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਮੁਜ਼ਾ-ਕੀਤਾ। ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ 'ਚ 70-80 ਦੇ ਕਰੀਬ ਔਰਤ ਕਾਰਕੁੰਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਬੰਬਈ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ, ਤਾਮਿਲ ਮਲਿਆਲੀ, ਮਰਾਠੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ 'ਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ 'ਚ ਲੀਫਲੈਟ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕ ਭਰਵੀਂ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ 'ਚ 600 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਨਕਸਲਬਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਂਗ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨ ਵੀ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕਾਮਰੇਡ ਕੇ ਵੇਨੂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦਿਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਪੋਸਟਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ 'ਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਚਲ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜਬਰ ਦੇ ਫੋਟੋਗਰਾਫ ਵੀ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਨ।

ਕੋਰਲਾ 'ਚ ਪਾਰਟੀ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਾਰੇ ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵੀ ਅਹਿਮ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਰੰਗਾਂ ਪੋਸਟਰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਸੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮਦਰਾਸ 'ਚ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਹਨ।





## ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ

# ਕੁਝ ਦਿਲਚਸਪ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸਬਕ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ 95 ਦਿਨ ਚੱਲੀ ਸ਼ਾਨ-ਦਾਰ ਹੜਤਾਲ ਭਾਵੇਂ ਮਿਥੇ ਆਰਥਿਕ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮਹੌਲ ਅੰਦਰ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਸਿਆਸੀ ਪਹਿਲੂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੇ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦਿਵਾਲੀਏਪਣ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਹੜਤਾਲ ਏਨੇ ਦਿਨ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲ ਸਕੀ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆਗੂ ਟੁਕੜੀ ਰਵਾਇਤੀ ਸੱਜੀਆਂ ਖੱਬੀਆਂ ਧਿਰਾਂ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ ਸਗੋਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਦੇਣ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚੋਂ ਉੱਭਰੀ ਸੀ । ਰਵਾਇਤੀ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਾ ਆਈ ਹੋਣਾ ਇਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਇਕ ਘਾਟ ਸੀ । ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸੀ ਮਹੌਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਵਾਸਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਇਹੀ ਘਾਟ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਏਨਾ ਸਮਾਂ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਚਲਾ ਸਕੀ । ਫਿਰ ਇਹ ਹੜਤਾਲ ਅਸਫਲ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ? ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ । ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ ।

### ਅਖੌਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੇ ਨਕਲੀ ਨਕਸਲੀਏ

ਇਸ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਦਿਲਚਸਪ ਪਹਿਲੂ ਅਖੌਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਤੇ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕੁਝ ਭਗੋੜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ, ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਵਜੋਂ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ ਰੋਲ ਹੈ । ਨਾ ਸਿਰਫ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਅਰੋੜਾ ਵਰਗੇ ਬਦ-ਨਾਮ ਕਾਂਗਰਸੀ ਅਤੇ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਵਰਗੇ ਰਾਜੀਵ ਦੇ ਟੁੱਕੜਬੋਚ ਨੇ ਇਸ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾਇਆ ਸਗੋਂ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਹਿਮਾਇਤੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਚ ਛੁਰਾ ਖੋਭ ਕੇ ਐਨ ਬੁਲੰਦੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ 'ਸਮ-ਝੋਤੇ' ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਕੇ ਜਿਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਘਟਨਾ ਕਰਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਲਚਸਪ ਪੱਖ ਇਹ ਸੀ

ਕਿ ਕੁਝ ਇਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਲਹਿਰ ਦੇ ਭਗੋ-ੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਮਾਇਤੀ ਡਾਕਟਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਚ ਛੁਰਾ ਖੋਭਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ 'ਚ ਮੋਹਰੀ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਗਏ । ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀ ਹੱਦ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਇਹ ਡਾਕਟਰ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲਿਓ ਹੜਤਾਲ ਤੁੜ-ਵਾਉਣ ਲਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਾਂਗ-ਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੈਸ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਤਕ ਨਿੱਘਰ ਗਏ ।

### 'ਅੱਤਵਾਦ' ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼

ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਭਗੋੜੇ ਅਤੇ ਸੱਜੇ-ਖੱਬੇ ਕਮਿਊ-ਨਿਸਟ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਪਿੱਟਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ 'ਅੱਤਵਾਦ' ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ 'ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾ' 'ਤੇ 'ਜਮਾਤੀ ਸੰਘ-ਰਸ਼' ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । 'ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾ' ਤੇ 'ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼' ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਵ ਅੱਡ ਅੱਡ ਤਬਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਮੰਗਾਂ ਦੁਆਲੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਮੁਤਾ-ਬਕ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਘੋਲ 'ਚ ਰੁੱਝ ਜਾਣਗੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ 'ਅੱਤਵਾਦ' ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨੇ ਹੱਟ ਜਾਣਗੇ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦਾ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੇਜ਼ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾ ਹੇਠੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਉਲਟਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮੀ ਮੰਗਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜ਼ਬਰ ਤੇ ਬੇਵਾਸਤਾ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਲੀਹਾ ਵਲ ਖਿਸਕਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿੱਖੜਿਆ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਹੋਰ ਵੀ ਬਦਨਾਮ ਹੋਣ ਲਗਾ । 'ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼' ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਤਾਂ ਇਹ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਝੌਂਕ ਦੇਂਦੇ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ 'ਚ ਕੁਝ ਵੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਚਲ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ



ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਗਵਰਨਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਜਾਬਰ, ਜਾਲਮ, ਧੱਕੜ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਬਸ ਇਸੇ ਕਹਕੇ ਹੀ ਅਖੌਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਤੇ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਭਗੌੜੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗੱਦਾਂ ਗੁੰਦਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਹਿਸੀ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਸੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਦੀ ਪੌਲਿਟ ਬਿਊਰੋ ਮੈਂਬਰ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਸੁਰ-ਜੀਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਬਣ ਕੇ ਬਹੁੜਿਆ। ਉਸ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੇ ਗਵਰਨਰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਉਸਦੀ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲੀਆ ਭੇਡਾਂ ਬਣਨ ਦੇ ਨਿੱਘਾਰ ਤਕ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਭਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿਟਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਡਾਕਟਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ— ਗਵਰਨਰ ਰੇਅ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਦਾ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸੇ ਰੇਅ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਕ-ਸਲੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

### ਸਿਧਾਂਤਕ ਦਿਵਾਲੀਆਪਣ

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਜੇ ਖੱਬੇ ਅਖੌਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਤੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਦਿਵਾਲੀਆਪਣ ਨੇਗਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ "ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼" ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ "ਅੱਤਵਾਦ" ਆਪਣੇ ਆਪ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗਲਤ ਸਮਝ ਹੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਝੋਲੀਝੁਕ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤਬਕੇ 'ਚ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਬਣਨ ਦੀ ਨੀਚਤਾ ਤਕ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨੀਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਤਬਕਾਤੀ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲਹਿਰ ਰੋਲ ਘਚੋਲੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੇਠਲੇ ਦਬਾਅ ਸਦਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਅਹੁ-ਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੇ ਸੱਜੂਆਂ ਖਬੂਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ "ਅੱਤਵਾਦ" ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਜਾਪਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਨੇ ਬਹਾਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲਿਓ ਹੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੀ ਇਹੀ ਯੋਬ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਸਿਥੱਲਤਾ 'ਚ ਧੱਕੇਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵਤਰਗ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬ ਪੱਖੀ, ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਖਿਡੋਣਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਦਿੜ ਖਾੜਕੂ ਲੰਮੇ ਘੋਲਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

### ਫਿਰਕੂ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼

ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰੋਚਕ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਤੇ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਨੇ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਤੁੜਵਾਉਣ ਲਈ ਡਾਕਟਰਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਫਿਰਕੂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭਰਨ ਦੀ ਘਿਨੌਣੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ 'ਚ ਦੋਵਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਨੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਖਾਲਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਹੋਣ ਦੀ ਚੁੰਝ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਕੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣ ਦੀਆਂ ਕਮੀਨੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ।

### ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਇਕ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਪਹਿਲੂ

ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਏਡੀ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਅਸਫਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਡਾਕਟਰਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਦਾ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਪਰ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ, ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਵਹਿਸੀ ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ ਅਤੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੜਤਾਲ ਦੀ ਹਿਮਾਇਤ 'ਚ ਲਾਮਬੰਦ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੜੇ ਖੜ੍ਹਦੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ?

### ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਗਲਤ ਟੇਕ

ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਪਹਿਲੂ ਇਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਇਕ ਧੜੇ ਵਲੋਂ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਰੇਅ ਦੇਖਾਸੇ 'ਚ ਵਖਰੇਵਾਂ ਕਰਨਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਟੇਕ ਰਖਣੀ ਵੀ ਸੀ। ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਰੇਅ ਇਕੋ ਹੀ ਥੈਲੀ ਦੇ ਚੱਟੇ ਵੱਟੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰੇਅ ਜੁੰਡਲੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਟੁਕੜ ਬੱਚਾਂ ਨਾਲ ਗਲਬਾਤ ਦੇ ਦੌਰ 'ਚ ਉਲਝਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਟੇਕ ਬਨਾਉਣੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਵਲੋਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਣ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਇਕ ਲਾਰਾ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਹੜ-ਤਾਲ ਦੇ ਇਹ ਕੁਝ ਕੁ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦਰੁਸਤ ਸਬਕ ਕੱਢਿਆਂ ਬਿਨਾਂ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਲਹਿਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਸਕਦੀ।



## ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਪੈਂਸਰਿਗੀ

ਦੇਸ਼ 'ਚ ਵਸਦੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕਸੇ 'ਚ ਜਕੜੀ ਬੈਠੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਛੋਟੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਗੀਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮਸਲਿਆ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲਿਆ 'ਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹੜੱਪਣ ਦੀ ਹਵਾਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਲੁਕਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਰਹੇ ਹਨ। 1975 'ਚ ਸਿਕਮ ਨੂੰ ਹੜੱਪ ਲੈਣਾ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ 'ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹਨੀਆ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਧਮਕਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਣਸਾਂਵੀ ਸੰਧੀ ਠੱਸਣ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ।

### ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ

ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਚੀਨ ਨਾਲ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੀਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜੀ ਅਤੇ ਉਬੜ ਖਾਬੜ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਧਰੋਂ ਕੋਈ ਸੜਕੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨੇਪਾਲ ਨੂੰ ਸੜਕੀ ਰਸਤਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਇਸ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜਬਰੀ ਠੱਸੀ ਇਕ 1950 ਦੀ ਅਣਸਾਂਵੀ ਸੰਧੀ ਰਾਹੀਂ ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਲਗ ਪਗ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਧੀ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ 1950 'ਚ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਤਾਰਪੀਡੋ ਕਰਕੇ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚਲੇ ਆਪਣੇ ਏਜੰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ 'ਤੇ ਠੱਸੀ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਇਸ ਅਣਸਾਂਵੀ ਸੰਧੀ ਨੂੰ ਨੇਪਾਲ ਤੇ ਠੱਸੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨੇਪਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਨਵੀਂ ਸੰਧੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

### ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

ਇਸ ਸੰਧੀ ਰਾਹੀਂ ਪਹਿਲਾ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੰਡੀ ਅਤੇ ਅਰਥਦਾਰੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਠੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮੋਹਰਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨੇਪਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਛਤਰੀ ਹੇਠ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜੀ ਯੁੱਧ ਨੀਤੀ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਨੇਪਾਲ ਚੀਨ ਕੋਲੋਂ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ। ਚੌਥਾ, ਉਹ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਜੇ ਨੇਪਾਲ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਅੱਗੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨੇਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਸਲਤਨਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

### ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾਕਾਬੰਦੀ

ਇਸ ਸੰਧੀ 'ਚ ਦਰਜ ਵਪਾਰ ਤੇ ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਇਕ ਮਦ ਇਸ ਸਾਲ 23 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਨੇਪਾਲ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਲਾਂਘੇ ਦਾ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਹਿਲਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਲਾਂਘੇ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਇਕੋ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਨੇਪਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਨੇਪਾਲ ਤਕ ਲਾਂਘੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਬਦਲੇ ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਵਪਾਰਕ ਛੋਟਾਂ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੇਪਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘਾਟਾ ਸਹਿਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਕਰਕੇ ਨੇਪਾਲ ਦਾ ਕੌਮੀ ਵਿਕਾਸ ਲਗ ਪਗ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਸੂਲਾ ਮੁਤਾਬਕ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਦਰਗਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਉਸਨੂੰ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਕੋਲੋਂ ਨੇੜੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤਕ ਲਾਂਘਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨੇਪਾਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਂਘੇ ਤੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੰਧੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਸਾਰੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨੇਪਾਲ 'ਤੇ ਨਹੱਕੀ ਸਮਝੌਤਾ ਠੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਈਨ ਮੰਨਵਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ



ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਨਮਕ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਵੀ ਨੇਪਾਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਣ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ। ਪਿਛਲੇ ਲਗ ਪਗ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਮੁਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

### ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ

ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਸਾਰੇ ਮਾਨਵੀ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ 'ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇਪਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਨੇਪਾਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਈਨ ਨਾ ਮੰਨੀ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਨੇਪਾਲੀਆਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਬਹਾਨਾ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਪਾਲ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖਤਰੇ 'ਚ ਹੈ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇਪਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਨੇਪਾਲ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇਕ ਕੋਝੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜੇ ਕਰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਨੇਪਾਲੀ ਭਾਰਤ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਥੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤੀ ਨੇਪਾਲ 'ਚ ਹਨ ਉਹ ਉਥੇ ਨੇਪਾਲੀਆਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਲੁੱਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਮੋਟੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚਲੇ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ।

### ਨੇਪਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਢਿੱਲੜ ਨੀਤੀਆਂ

ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਰਜਵਾੜਾ ਸ਼ਾਹੀ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੁੰਡਾ ਗਰਦੀ ਵਿਰੁੱਧ ਡੱਟਵਾਂ ਪੱਖ ਲੈਣ ਤੇ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਪਸਾਰਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਾਲਮਟਿਲ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਜਾਹਰੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਡੱਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਕੌਮੀ ਤੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

### ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਜੂਲੇ ਹੇਠ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਸਾਰਵਾਦੀ ਤੇ ਅਮਾਨਵੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਡੱਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਇਸ ਹੱਕੀ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤੀ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇਪਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਭੜਕਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਨਫਰਤ ਦਾ ਵੀ ਡੱਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ✠

## ਲੁਧਿਆਣੇ 'ਚ ਨੇਪਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਂਝਾ ਮੁਜਾਹਰਾ

ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਇਕ-ਮੁੱਠਤਾ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ ਜਾਬਰ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ 21 ਮਈ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ 'ਚ ਨੇਪਾਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਮੁਜਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਜਾਹਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਏ, ਆਈ. ਆਰ. ਐਸ. ਐਫ) ਪੰਜਾਬ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੋਰਚਾ, ਸਰਬ ਭਾਰਤ ਨੇਪਾਲੀ ਏਕਤਾ ਸਮਾਜ (ਦਿੱਲੀ) ਅਤੇ ਸਰਬ ਭਾਰਤ ਨੇਪਾਲੀ ਏਕਤਾ ਸਮਾਜ (ਕਲਕੱਤਾ) ਵਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

21 ਮਈ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਨੌ ਵਜੇ ਹੀ ਨੇਪਾਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਲੁਧਿਆਣਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇਪਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਦੱਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਉਡੀਕ ਕੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਜਾਹਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਆਰੰਭ 'ਚ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਨੇਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤ ਗਾਏ ਗਏ। 11 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੁਜਾਹਰਾ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਤੌਰਿਆ ਗਿਆ। ਮੁਜਾਹਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨੇਪਾਲੀ ਔਰਤਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨੇਪਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਏਕਤਾ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ : ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ, ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਫਾਸ਼ੀ

ਰਜਵਾੜਾ ਸ਼ਾਹੀ : ਮੁਰਦਾਬਾਦ, ਨੇਪਾਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀ ਸੰਘਰਸ਼ : ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ, 1950 ਦੀ ਸੰਧੀ : ਖਾਰਜ ਕਰੋ, ਨੇਪਾਲ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾਕਾਬੰਦੀ : ਖਤਮ ਕਰੋ, ਦੇ ਰੋਹ ਭਰੇ ਨਾਹਰੇ ਮਾਰਦਾ ਜਲੂਸ ਲੋਕਲ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਜਗਰਾਓ ਪੁਲ, ਭਾਰਤ ਨਗਰ ਚੈਂਕ, ਤੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਪਾਰਕ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਲੂਸ 'ਚ 450 ਦੇ ਕਰੀਬ ਨੇਪਾਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਪਾਰਕ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜਲੂਸ ਰੈਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਵੱਟ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜ. ਸਕੱਤਰ ਮੋਜਰ ਸਿੰਘ ਮਟਰਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਆਗੂ ਮੇਘ ਨਾਥ, ਨੇਪਾਲੀ ਏਕਤਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਗੂ ਕੇ. ਪੀ. ਐਸ. ਨੇਪਾਲੀ, ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਨੇਪਾਲੀ ਸਾਬੀ ਹਰੀ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਟੀ. ਬੀ. ਪਾਠਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਜਾਹਰੇ ਅਤੇ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ। ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. ਦੇ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਨੇ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ। ਨਾਹਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ 'ਚ ਹੀ 3 ਕੁ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰੈਲੀ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ✠

ਮਾਲਕ, ਸੰਪਾਦਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ, ਨੇ ਜੇ.ਜੇ. ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਛਪਵਾਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।



ਔਰਤਾਂ ਉੱਪਰ ਪੁਲਸ ਜਬਰ ਖਿਲਾਫ ਜਬਰਦਸਤ ਰੋਹ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ

## ਸੜਕ ਆਵਾਜਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਠੱਪ

ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਪੁਲੀਸ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ 30 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ "ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਰਖੋ" ਦੇ ਸਦੇ ਨੂੰ ਏਨਾ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ ਇਸ ਦੀ ਆਸ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ 8 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਚੰਡੀ-ਗੜ੍ਹ 'ਚ ਨਾਰੀ ਮੰਚ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜੁਲਮ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ 'ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣ' ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਝੰਜੋੜੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਏਨਾ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ ਇਸ ਦੀ ਆਸ ਘਟ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸੀ ਮਹੌਲ 'ਚ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰਕੇ, ਸਿਆਸੀ ਸਿੱਥਲਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਿਹਾ ਜਾਪਦ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਸੱਦੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਰੁਸਤ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਸਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਹਕੂਮਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ (ਪੁਲਸ, ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ., ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ. ਤੇ ਹੋਰ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਸ-ਤਿਆ) ਵਲੋਂ ਢਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਬਰ ਸਭ ਹਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਟੱਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਅਣਖ ਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਦਣ ਲਈ ਪੁਲਸੀ ਦਰਿਦਿਆਂ ਵਲੋਂ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਵਿਉਂਤ ਅਧੀਨ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਸ਼ੀ ਜਬਰ ਤੇ ਜਲਾਲਤ ਦੇ ਪੁੜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਪੀਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦੌਰ ਦਾ ਅਹਿਮ ਲੱਛਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਬਾਗੀ ਸਿੱਖ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹਿਮਾਇਤੀ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਲਿਆਕੇ ਸਿਰ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ "ਨਾਰੀ ਮੰਚ" ਵਲੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ 'ਤੇ, "ਪੰਜਾਬ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ" (ਪੀ. ਐੱਚ. ਆਰ. ਓ.) ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਨਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਲੋਂ ਹਕੂਮਤੀ

ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਇਸ ਵਹਿਸ਼ੀ ਫਿਤਰਤ ਖਿਲਾਫ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ 30 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚ "ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਕਰਨ" ਦੇ ਸਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਸੜਕੀ ਆਵਾ-ਜਾਈ ਲੱਗ ਭੱਗ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਠੱਪ ਰੱਖਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੁਝਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੇਅ-ਰਿਬੋਰ-ਗਿੱਲ ਜੁਡੀਲੀ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਰਾਰੀ ਚਪੇੜ ਮਾਰੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ, ਨਾਰੀ ਮੰਚ, ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖ ਲਾਇਰਜ ਕੌਂਸਲ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀ-ਅਨ (ਏ. ਆਈ. ਆਰ. ਐੱਸ. ਐੱਫ.), ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਗਰੁੱਪ ਟੀ. ਐੱਸ. ਯੂ., ਪੰਜਾਬ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੋਰਚਾ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਸੱਦੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪੂਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਜਬਰ ਨੂੰ ਠੱਲ ਪਾਉਣ ਲਈ ਠੋਸ ਰੂਪ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਤਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ :

1. ਕਿਸੇ ਵੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਲੋਡੀ ਪੁਲਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

2. ਕਿਸੇ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਸਿਰਫ ਲੋਡੀ ਪੁਲਸ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਕਰੇ।

3. ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਹੋਣ 'ਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਨਾ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

4. ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਜਬਰ ਲਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਪੁਲਸ ਅਫ-ਸਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਸਖਤ ਸਜਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਬਟਾਲਾ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਮੁਅਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜਬਰ ਖਿਲਾਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਿੱਢੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਭਰਖੂਰ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਚੁੱਪ ਸਾਧੀ ਰੱਖੀ। ਗਵਰਨਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਵਿਆਪਕ ਲੋਕ ਰੋਅ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧੜਿਆਂ ਨੂੰ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ



ਜਮਾਈ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਦੇਣ ਦਾ ਰਸਮੀ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਸਬਦੀ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਸੁਨਮਸਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਾਂ ਵਲੋਂ 95% ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਰੱਖੀ ਗਈ। ਬਠਿੰਡਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਬੁਢਲਾਡਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਡਿਪੂ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਠੱਪ ਰਹੀਆਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਵੀ, ਉਹ ਵੀ ਸਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜਮਾਈ ਸੱਖਣੀਆਂ ਸਨ। ਨਾਰੀ ਮੰਚ ਦੀਆਂ 20 ਦੇ ਲਗ-ਭਗ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਨੇ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿਖੇ ਇਸ ਦੀ ਕਨਵੀਨਰ ਡਾ: ਜੀਵਨਜੋਤ ਕੌਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸੜਕ 'ਤੇ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਰੋਸ ਮੁਜਾਹਰਾ ਕੀਤਾ। ਇੰਡੀਅਨ ਪੋਸਟ 'ਚ ਛਪੀ ਖਬਰ ਮੁਤਾਬਕ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਖਾੜਕੂ ਨਕਸਲੀ ਸੰਗਠਨ 'ਪੰਜਾਬ ਲਿਬਰੇ-ਸ਼ਨ ਫੋਰਸ' ਵਲੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਕਰਨ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਵਿਆਪਕ ਹੁੰਗਾਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੇਅ-ਗਿੱਲ ਜੁਡਲੀ ਦਾ ਅੰਦਰ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਭਾਂਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਡੋਂਡੀ ਪਿੱਟੀ ਗਈ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਨਿਰਵਿਘਨ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਲੋਕ ਰੋਹ ਦੇ ਦਬਾਅ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸੱਦੇ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਡੀ.ਜੀ. ਪੀ., ਕੇ. ਪੀ.ਐਸ. ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇ ਆਮ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਔਰਤਾਂ

ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਥਾਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਡੀ ਪੁਲਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੋਹਤਬਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕਰਿਆ ਕਰੇਗੀ। ਪਰ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਸ ਅਫਸਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਸਬੰਧੀ ਇਸ ਬੁੱਚੜ ਦੇ ਬੁੱਲ ਸਿਉਂਭੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜਬਰ ਦੀ ਇਸ ਵਹਿਸ਼ੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਘਾੜੇ ਸਿੱਧੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਕਤਰੇਤ) ਤੇ ਹੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮ ਵਰਗੇ ਦਰਿੰਦੇ ਹੁਣ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਅਖੌਤੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿੱਧੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇਹੇ ਹਨ।

ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਜਬਰ ਖਿਲਾਫ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਰੋਹ ਹਕੂਮਤੀ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅ-ਵਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਹਕੂਮਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਦਬਸ ਦੀ ਕੀਲ 'ਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਬੂਟ ਚੱਟ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤ ਦੀ ਝੋਂਗ ਸੁਟਦੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਜਬਰਦਸਤ ਰੋਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਸਰਗਰਮੀ ਹੋਰ ਵੀ ਅਸਰਦਾਰ ਰੂਪ 'ਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜੁਟਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ।

## ਪੁਲਸ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ

22 ਸਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ। ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਮਣੇ ਮਾਜਰਾ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਂਟ-ਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਕਤੂਬਰ 87 'ਚ ਖੁਮਾਣੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਬਦਨਾਮ ਥਾਣੇਦਾਰ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ 15-20 ਦਿਨ ਉਸ 'ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਜਬਰ ਢਾਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਖੀਰ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਸੀ. ਆਈ. ਏ. ਸ਼ਟਾਫ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲੈ

ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ-ਇਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਝੂਠੇ ਕੇਸ 'ਚ ਫਸਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਤੁੰਨੀ ਰਖਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਵੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੈਣ ਨਾਲ ਨਾ ਬੈਠਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਖੁਮਾਣੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਨਵੇਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਫਿਰ ਅੰਨਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਲਸੀ ਬੁੱਚੜਾ ਦੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਮਾਰ ਦਾ ਭੰਨਿਆ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ 7 ਮਈ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।





# ਫੌਜਾਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਆਈਆ

ਜਗਸੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀਦਾ

✠ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਸੀ ਕਰਿਆ।

ਨਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਧਰਿਆ।

ਜੂਨ 1984 ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਫੌਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ, ਖੋਟੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਚਾਲੇ।

ਜਦੋਂ ਹੋਣ ਦਿਨ ਕਾਲੇ, ਪੁੱਟੇ ਮੋਰਚੇ ਤੇ ਛੋਟੀਆ ਬਣਾਈਆ।

ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ, ਫੌਜਾਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਆਈਆ।

✠ ਹਰ ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰਫੂ ਦੀ ਕੈਦ 'ਚ।

ਭੁੱਖੇ ਭਾਣੇ ਕਦ ਛੁਟਾਂਗੇ ਉਮੈਦ 'ਚ।

ਫੌਜੀ ਧਾੜਾਂ ਥੱਲੇ ਜੀਣਾ ਹੋਇਆ ਸਾਇਦ 'ਚ।

ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਾ ਸਾਰ ! ਕੀ ਕਹਿਣ ਅਖਬਾਰ,

ਲੱਗੀ ਸੈਂਸਰ ਦੀ ਮਾਰ, ਉਨਾਂ ਜੀਭਾਂ ਉੱਤੇ ਕੈਂਚੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ

ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ—

✠ ਰੇਲਾਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਸੀ।

ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਘ ਗਿਆ ਸੱਪ ਸੀ।

ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰੋੜੇ ਰੋੜੀਓ ਨੇ ਗੱਪ ਸੀ।

ਅਕਾਲੀ ਤਖਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ! ਥੋਹ ਤੋਪਾਂ 'ਨਾ ਬਣਾ ਕੇ।

ਲਾਲਾ ਲਾਲਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ! ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਕਾਮਰੋਡਾਂ ਕੱਛਾ ਸੀ ਵਜਾਈਆ

ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ—

✠ ਤਰੰਗੇ ਅਕਾਲੀ ਮਗਜ਼ਾਲੀ ਰਹੇ ਮਾਰਦੇ।

ਤੇਲ ਦੇਖੋ ਨਿਗਾ ਰੱਖੋ ਕਹਿੰਦੇ ਧਾਰ 'ਤੇ।

ਹੱਥ ਖੜੇ ਕਰ ਹੋ ਗਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ।

ਕੋਈ ਮੋਰਚਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ! ਵਿਰੋਧ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਂਦੇ।

ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਭਰ ਕੇ ਵਖਾਉਂਦੇ। ਹੱਥ ਖੜੇ ਅੱਗੇ ਲੱਥੇ ਜਿਵੇਂ ਗਈਆਂ

ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ—

✠ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ 'ਤੇ ਧਾਵਾ ਸੀ।

ਜਿੱਥੋਂ ਫਟਦਾ ਫਟਾਰੇ ਬਣ ਲਾਵਾ ਸੀ।

ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਦਾ ਮੂਧਾ ਹੁੰਦਾ ਪਾਵਾ ਸੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ! ਬੱਚੇ ਬੁੱਢੇ ਅੱਗੇ ਲਾ ਕੇ।

ਜੋਧ ਪੂਰ ਭਜਵਾਕੇ ! ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਕਰਾਈਆਂ

ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ—

✠ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾਕਦੀ ਨਾ ਲੋਕ ਟੁਟਿਆ।

ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਦਿਨ ਨਵਾਂ ਰੋਹ ਫੁੱਟਿਆ।

ਖੂਹ ਮੌਤ ਦਾ ਹੈ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਟਿਆ।

ਤਿੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ! ਕੱਟੂ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਮੌੜ।

ਤਿੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਥੋੜ ! ਕਦੀ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਗਈਆਂ 'ਨਾ ਦਬਾਈਆਂ।



(ਆਖਰੀ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਛਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਹੌਲਨਾਕ ਕੇਸ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

✠ ਥਾਣਾ ਕੱਬੂ ਨੰਗਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਲਹਿਰਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਿਓ-ਪੁਤਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਨਾਹ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ। 21 ਅਪਰੈਲ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਦੋ ਕੰਵਾਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ, ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ (17 ਸਾਲ) ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਾਖਰ ਪੂਰੇ (ਜੈਂਤੀਪੁਰਾ) ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਕਮਾਊ ਮੈਂਬਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ 21 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੇਲ੍ਹ ਗਈ ਸੀ। ਜੇਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਮਾਂ ਨਾਲ ਖੇਤਾਂ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਏਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਕੱਬੂ ਨੰਗਲ ਥਾਣੇ ਦੀ ਪੁਲਸ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਾਵਾਂ-ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ “ਸਾਡੇ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਮਾਵਾਂ-ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ” ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੁਰਮੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 22 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ।

ਇਸ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਟਿਆ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿਰਚਾਂ ਤੇ ਖਾਦ ਪਾਈ ਗਈ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾਂ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ 9-10 ਵਜੇ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੁਲਸੀਏ ਆਏ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜਬਰ-ਜਿਨਾਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅਲਫ ਨੰਗੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 23 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਕਪੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਕੁਟ-ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਅਲਫ ਨੰਗਿਆ ਕਰਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਲੰਮੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸਨੂੰ 24 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਿਹਾਈ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਏਨੀ ਬਦਤਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੀ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਰੀਏਵਾਲ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਣ ਲਈ ਕਈ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਆਪਣੀ ਇਹ ਹੌਲਨਾਕ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸਦਾ ਚੇਹਰਾ ਅਜੇ ਵੀ ਪੀਲਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਪੱਟੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

✠ ਇਕ ਹੋਰ ਦਿਲ ਕੰਬਾਊ ਵਾਰਦਾਤ ਬਿਆਸ-ਮਹਿਤਾ ਚੌਂਕ ਰੋਡ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਬੁਤਾਲਾ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਜਿਥੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਧਵਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੌਜਵਾਨ ਧੀਆਂ ਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (21 ਸਾਲ) ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ (18 ਸਾਲ) ਨੂੰ ਬਿਆਸ ਥਾਣੇ ਦੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਬੇਰਿਹਮੀ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ। ਇਹ ਅਣ ਮਨੁੱਖੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਬਿਆਸ ਥਾਣੇ ਦੇ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਢਾਹਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਾਲਗ ਮਰਦ ਨਹੀਂ। ਪਿਤਾ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਂਸਰ ਕਾਰਨ ਚਲ ਵਸਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਰ ਵਿਆਹੁਣ-ਯੋਗ ਧੀਆਂ ਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਪੁਤਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ



ਮਸਾਂ 6 ਤੇ 9 ਸਾਲ ਹੈ, ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ।

ਬੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸਹਿਮੀ ਹੋਈ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਸਵਿੰਦਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 20 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਤੇ ਸੀ. ਆਰ. ਪੀ. ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰਿਓ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ, ਤਿੰਨੇ ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ। ਪਰ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਛੇ ਪੁਲਸੀਏ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਘੁਸ ਗਏ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁੱਢੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਗ਼ੁੰਗੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸਨੇ ਦੱਸਣਾ ਤਾਂ ਕੀ ਸੀ ਵਿਚਾਰੀ ਕੁੱਟ ਤੋਂ ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਦੋਵਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਨੇੜਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਦੇ ਇੰਜਣਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਗਈਆਂ।

ਜਦੋਂ ਦੋਵਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਮਨਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਤਸੱਦਦ ਵਾਲਾ ਤੀਜਾ ਹਥਿਆਰ “ਘੋਟਣਾ” ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਘੋਟਣਾ ਲਾਉਣ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣਾਂ ਬੇਹੋਸ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚੋਂ ਲੂਣ ਚੁੱਕ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਧੂੜ ਦਿੱਤਾ।

ਲਗ ਭੱਗ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੇ ਤਸੱਦਦ ਨਾਲ ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ ਦੋਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਸੁਟਕੇ ਬਿਆਸ ਥਾਣੇ ਲੈ ਗਏ। ਪੁਲਸ ਦੀ ਕੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੁਝ ਖਾ ਪੀ ਨਾ ਸਕੀਆਂ ਤੇ ਥਾਣੇ 'ਚ ਉਲਟੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

✠ ਇਸਤਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਖੰਨਾ ਦੀ ਆਗੂ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਈ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਹਫ਼ਤੇ ਡੇਹਲੋ ਥਾਣੇ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ-ਕੁੱਟਿਆ ਤੇ ਅਪਮਾਣਤ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਡੇਹਲੋ ਪੁਲਸ ਨੇ ਕੱਟਲਾ ਅਜਮੇਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਉਹ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁਲਸ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਸੁਰੇਣ ਸਿੰਘ (ਮਾਨ ਗਰੁੱਪ) ਨਾਲ ਥਾਣੇ ਜਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਜਿਥੇ ਪੁਲਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥੱਪੜ ਮਾਰੇ, ਧੱਕੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਬੱਕੀਆਂ।

✠ “ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ” ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਸਾਰਚੂਰ (ਪੁਲਸ ਜਿਲਾ ਬਟਾਲਾ) ਦੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੁਲਸ ਮੁੱਖੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮ ਨੇ ਜਬਰੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕਢਵਾਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਗਿਰੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸੀ। ਹੁਣ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਜਮਾਨਤ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਬਾਹਰ ਆਈ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁਲਸ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ 15 ਸਾਲਾਂ ਲੜਕੀ ਮਨਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, “ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਮਨ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਬੇ ਜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹਨ ਪੁਲਸ ਬਹੁਤ ਰੋਡ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪਕੜਨ ਵਾਸਤੇ। ਉਹ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣਾਂ ਇਕੱਲੀਆਂ ਘਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਦੱਸੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਪਰ ਦੀਦੀ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਜੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ 'ਚ ਬੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ “ਉਸ ਨੂੰ ਜਮਾਨਤ ਤੇ ਆ ਲੈਣ ਦਿਓ, ਨੰਗੀ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਾ ਨਚਾਇਆ ਤਾਂ...” ਉਹ ਉਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬੇਜੀ ਨੂੰ ਬੇਇਜ਼ਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਖਰ ਕਿਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਾਂਗੀਆਂ। ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਪੱਥਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਟੁੱਟਣਾ ਨਹੀਂ। ...ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਗਿਆ ਸੱਤ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ



ਬਚਣ ਲਈ ਘਰੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੀਜੀ ਜਦ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਰੋਜ ਪੁਲਸ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਭੱਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਪੁਲਸ ਸਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਖਿੱਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ। ਕੀ ਬੁਝਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਇਜ਼ਤ ਹੋ ਕੇ ਜੀਣ ਖੁਣੇ।”

✠ 30 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਖਿਲਾਫ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ— ਉਸੇ ਦਿਨ ਠੀਕ ਦਿਨ ਦੇ 10 ਵਜੇ ਲੱਡਾ ਕੋਠੀ ਦੇ ਪੁਲਸ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਕੇਂਦਰ ਅੰਦਰ ਪੁਨੀਆਂ (ਜਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਨਿਵਾਸੀ ਅਵਤਾਰ ਕੌਰ ਦੇ ਪੱਟਾਂ ਉਪਰ ਘੱਟਣੇ ਫੇਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਵਤਾਰ ਕੌਰ ਦਾ ਪਤੀ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਕੱਤਰ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਮੱਟਰਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਉਸ ਦਿਨ ਲੱਡਾ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸੀ।

✠ ਪਿੰਡ ਰਖਾਲਾ ਥਾਣਾ ਕੋਟ ਭਾਈ (ਫਰੀਦਕੋਟ) ਦੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ 26 ਸਾਲ ਕੰਵਾਰੀ ਪੋਤਰੀ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਲੈ ਗਈ ਹੈ। ਨਾਵਲਕਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਨੇ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਸ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੀ ਕਿ ਉਹ ਲੜਕੀ ਕਿਥੇ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ।

✠ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਸਥਿਤ ਪਿੰਡ ਸੱਤੋਵਾਲ ਦੇ ਖਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੁਲਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪੁਲਸ 19 ਅਪਰੈਲ ਰਾਤੀਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕਕੇ ਮਹਿਤਾ ਥਾਣੇ ਲੈ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਭਾਰੀ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ। ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਤਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਪੁਲਸ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਹੁਣ ਹੋਰ ਜਿਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਦਿਨ ਕੱਟਣ ਲਈ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ।

✠ ਜਿਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਥਾਣਾ ਸਦਰ ਅਧੀਨ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਘਵੱਦੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪਤਨੀ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਮਾਸੂਮ ਲੜਕੀਆਂ ਥਾਣੇ ਸਦਰ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਡੇਹਲੋ ਦੀ ਪੁਲਸ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਘਰੋਂ ਬੇਘਰ ਹੋਈਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜੇ ਲੜਕੀਆਂ ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ (19 ਸਾਲ) ਮਨ-ਜੀਤ ਕੌਰ (17 ਸਾਲ) ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ (14 ਸਾਲ) ਪਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (12 ਸਾਲ) ਅਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (10 ਸਾਲ) ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ

ਲੈ ਕੇ ਜਲੀਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਲਸ ਦੇ ਛਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਧੂਰੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਿਰ ਵੀ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ। ਪੁਲਸ ਨੇ ਉਥੇ ਵੀ ਛਾਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।

✠ ਘਵੱਦੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੋ ਕਿ 7 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਹੈ। ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ 5 ਮਈ ਨੂੰ ਇਕ ਕਬਿੱਤ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਐਸ. ਐਚ. ਓ. ਨੇ ਪੁਲਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਗਗੜੇਵਾਲ ਦੇ ਇਕ ਗਰੀਬ ਖੇਤ ਮਜਦੂਰ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ। ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਪ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਲਸ ਨੇ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਪਿਆਰ ਕੌਰ ਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਦੋ ਧੀਆਂ ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ ਤੇ ਲਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਪਿਆਰ ਕੌਰ ਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪੁਲੀਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਮਾਵਾਂ-ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਸੀਏ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਦੇ ਕੁੱਟਦੇ ਤੇ ਹਾਲ-ਮੰਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

### ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ

ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕੇਸ ਗਿਣਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਦੇਣ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਬਰ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈ ਜਾਵੇ? 30 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਰੋਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।” ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ “ਪਰਨਾਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ” ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜਬਰ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 30 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਉਸੇ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਥਾਣਿਆਂ (ਜਿਥੇ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਇਕ ਫੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਕ “ਵਰਦੀਧਾਰੀ ਗ੍ਰੰਥਾ ਗਰੋਹ”



ਵੱਸਦੇ ਹਨ) ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕਟਨ ਦਾ ਪਬਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਮੱਧਮ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਬਰ ਖਿਲਾਫ ਲਾਮਬੰਦੀ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਾਕਮ ਮੁੜ ਮਨਆਈਆਂ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਉਣਗੇ। ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਜਥੇਬੰਦਕ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਔਰਤਾਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਰਹੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਪਕੜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਹਾਕਮ ਫਿਰ ਵੀ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂਪੁਣੇ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਇਨਸਾਫਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਦਾਚਾਕ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਫਿਟ ਲਾਹਨਤ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਹਾਕਮ ਕਦੀ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਟਿੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇ।

### ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਬਰ ਅਤੇ ਵੋਟਾਂ ਵਟੋਰੂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਰੋਲ

ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਥ ਠੋਕਾ ਪਾਰਟੀਆਂ—ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਨਕਲੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਪ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਚੁੱਪ ਸਮਝ ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਚੁਪ ਕਰਵਾ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਭਿਆਲ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ—ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਲੋਂਗੋਵਾਲ ਦੀ ਪੁਛ ਲਾਈ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਤਲਵੰਡੀ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਬੇ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਨ ਦੀ—ਇਸ ਜ਼ਬਰ ਵਿਰੁਧ ਐਕਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਭਾਵੇਂ 30 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਤਲਵੰਡੀ ਦਲ ਨੂੰ ਇਕ ਅਖਬਾਰੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਰਕਰ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਸਮਝ ਕੇ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ। ਤਲਵੰਡੀ ਦਲ ਦਾ ਬਿਆਨ ਐਨ ਦਿਨ ਦੇ ਦਿਨ (30 ਅਪਰੈਲ) ਹੀ ਛਪਿਆ ਸੀ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਜ਼ਬਰ ਵਿਰੁਧ ਲਾਮਬੰਦੀ 8 ਮਾਰਚ ਦੇ ਨਾਰੀ ਮੰਚ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚਲੇ ਸੰਕੇਤਕ ਮੁਜਾਹਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਜੇ ਅਕਾਲੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਫਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ 30 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੁੱਦਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ 30 ਅਪਰੈਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਰ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਔਰਤਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੁਲਸੀ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਲੋਂਗੋਵਾਲ-ਤਲਵੰਡੀ ਧੜੇ ਦੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਪ੍ਰੋ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 30 ਅਪਰੈਲ ਦਾ ਐਕਸ਼ਨ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ “ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਹਨ।” ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਭਲਾ ਜ਼ਬਰ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਇਨਸਾਫਪਸੰਦ ਲੋਕ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਥੇ ਸੀ? ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦਿੱਤਾ?

ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 30 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਰਸਮੀ ਬਿਆਨ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਕੱਟ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਡਰੋਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਤਕ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਦੇਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੀ ਕਾਰ-ਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਵਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਪ੍ਰੋ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਨੇ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਹੀ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮਸਤ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰੋ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾ-ਮਹਾਤਮਾਂ ਵਲੋਂ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸੀ ਜ਼ਬਰ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰੋ: ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਖਬਾਰੀ ਬਿਆਨਾਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜ਼ਬਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜ਼ਬਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਹੁੰਦੀ, ਜੇ ਉਹ ਸੱਚੀਓ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜ਼ਬਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ 30 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੁੱਟਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ 30 ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਦੇਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।



## ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ

ਪੈਗਾਮ ਦੇ 18 ਕੂ ਅੰਕ ਅਤੇ “ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ‘ਤੇ ਪੜਚੋਲਵੀਂ ਝਾਤ’” ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ ਵਿਚ ਹਾਂ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ‘ਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨੇੜਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨੇੜਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ-ਧਾਰਕ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ‘ਇਕ ਬੁਰਾਈ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ “ਪੈਗਾਮ” ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬੁਰਾਈ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਜਕੜ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਕੌਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਆਪ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ “ਕਮਿਊਨਿਸਟ” ਲਫਜ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਆਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਨਰੋਏ ਹਨ।

ਸਾਡੀ ਜੁਝਾਰੂ ਲਹਿਰ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਜੱਥੇ ਅਥਵਾ ਸੰਪਰਦਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹੀ ਪੱਕੜ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀ ਵਾਲੇ ਰਵਈਏ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਰਵਈਏ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗ਼ੈਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਮਾਇਤ ਤਾਂ ਦੂਰ, ਇਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕੇ।

ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ, ਕੌਮ ਦੇ ਸਮੂਹ ਜਥਿਆਂ ਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਛੜੀ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਮੁੜ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਗਠਤ ਹੋਣ ਵਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪਨ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਬਿਰਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਸਮੂਹ ਕੌਮਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਮਝਦੀ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਕ ਜਾਤਪਾਤ ਦੇ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਜੜੋਂ ਉਖੇੜਨਾ ਹਰ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਾਤਪਾਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੇ। ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਹੈ, ਉਸਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ‘ਨੰਗੇ ਦਲਾਲ’ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਿਰੁੱਧ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਦਲ ਖਾਲਸਾ,

ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ, ਕੋਟ ਲਖਪਤ, ਲਾਹੌਰ

ਆਪਦੇ ਪਰਚੇ ਦਾ ‘ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅੰਕ’ ਇਥੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇਥੇ ਬੰਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪਰਚੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। “ਕਰਨੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸ਼ਹੀਦ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ”, “ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਲਾਡਲਾ ਸ਼ਹੀਦ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ”, ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਏ। “ਰਾਮ ਜੇਠਮਲਾਨੀ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮਨੋਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ” ਲੇਖ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਈ ਪਰ ਆਪ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਵੀਰ ਜੀ, ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਂਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਜੇਲ੍ਹ

4-5 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਿਮਾਗ ਉਲਝਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਫਾਡੀ ਬਣ ਕੇ ਕਿਉਂ ਰਹਿ ਗਏ ਹਾਂ? ‘ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ’



ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕੁਝ ਸਾਫ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲਾ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕੌਣ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਮਸਲਾ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਧਨਾਢ ਜਮਾਤਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੁਟੇਰੀਆਂ ਅਜ਼ਾਦੇਦਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਉਪਰੋਂ ਜਕੜ ਤੋੜਕੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੋਲ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਮਸਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦੀ ਮੰਡੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ  
'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅੰਕ' ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚਲਾ ਲੇਖ 'ਜੇਠਮਲਾਨੀ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ' ਕਾਫੀ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਸੀ। ਜੇਠਮਲਾਨੀ ਵਲੋਂ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਤੌੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਕ ਘਟੀਆ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ।

ਇਸੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਵੀਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭੈਣ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭੈਣ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਦੀਆਂ ਟੋਪਾਂ 'ਤੇ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਕ ਘਿਨਾਉਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਮਾਨੋਚਾਹਲ ਦੇ ਦੁਸਮਣ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰਨਾ, ਕੁਝ ਇਕ ਗਲਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਤੌਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਘਿਨਾਉਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਾਕੀ ਖਤ ਬੇਹੱਦ ਸਲਾਹੁਣ-ਯੋਗ ਸੀ।

ਸਾਡੀ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ ਜਾਵੇ, ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਦਾ ਕਤਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਿੱਖ। ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ ਹਿੰਦੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਖਾੜਕੂ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸੀ ਜੁਲਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਛੇੜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਅਸੀਂ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਸਾਥ ਦਿਆਂਗੇ।

ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਖਾਤਸਾ,  
ਏ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਸ.ਐਫ., ਫਰੀਦਕੋਟ

ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਤੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹਾਂ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪੱਖੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਨੇੜਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਨ ਨੇਤਾ ਮਾਓ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਓ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਖਰੁਸ਼ਚੇਵ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਵਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਕਸਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਘੋਲ, ਸੀ ਪੀ ਆਈ. (ਐਮ.ਐਲ.) ਦੇ ਬਿਖਰ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬੜਾ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਗਰੁੱਪ ਬਣ ਗਏ। ਕਾਮਰੇਡ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਿਤਾਬ 'ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ' ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਕ ਸਟਾਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜ ਦੇਣੀ।

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਿਰਸਾ।

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਜੁਲਮ 'ਤੇ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਹੀ ਹਾਜ਼ੀ ਮਲੋਰ ਕੋਟਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰਿਆ ਸੀ। ਠੀਕ ਇਹੀ ਹਾਲ ਅੱਜ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਾ ਕਬੀਲਾ (ਅਖੌਤੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀਆਂ) ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਅਨੰਦਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ 'ਸੂਬੇ' ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਜਾਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦਾ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰੋ ਹੋ। ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਗੂੰਜਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਜਾਲਮ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਠੱਕਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜ਼ੀਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ



ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੱਸੇ ਰੰਗੜ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਦੇ ਫਲ ਭੁਗਤਾ ਦਿੱਤੇ।

ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਯਾਨਿ ਕਿ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਾਪਣ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਰੁਲਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਹੀ ਮਾਣ ਅਤੇ ਇਜ਼ਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਤ ਕੱਢ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਥਨ “ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਆਪਣੀ ਜੀਤ ਕਰਉ” ਅਨੁਸਾਰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹਾਂ ਤੱਕ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ ਹੈ। “ਸਭੈ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨ”, “ਨੀਚਾਂ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤੁ”, ਛੋਟੇ ਬੜੇ ਸਭ ਸਮ ਵਸੈ” ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਢਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ “ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ਲੜਦਿਆਂ” ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕੱਟ ਮਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੁਭ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ “ਕਬਹੂੰ” ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਚਾਹੇ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਦੇ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਫਤਹਿ ਅਖੀਰ ਸੱਚ ਦੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਧਾਨ(ਏ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ.)

ਲਾਟਿਲਪਤ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਛਪਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚੋਂ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਅਤੇ “ਸੰਪਰਕ” ਹੀ ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਇੰਨਾ ਵਧੀਆ ਤੇ ਸਹੀ ਸੋਚਣੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਦੇਈਏ ਉਹ ਪੂਰਾ ਰਸਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਰਸਾਲੇ ਸਬੰਧੀ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਫਤਹਿ ਪਰਵਾਨ ਹੋਵੇ।

ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਜਲੰਧਰ

ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹਰ ਵਕਤ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਦਾ ਅਪਰੈਲ, 89 ਵਾਲਾ ਅੰਕ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਬੇਹੱਦ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ।

ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਾਲਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਡਟ ਕੇ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਆਪ ਦੇ ਮੱਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਸਾਥ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਮੈਂ ਇਕ ਗਰੀਬ ਘਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਨੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤਸੱਦਦ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੀਰ ਜੀ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਜੀਤੋਂ-ਦੇ-ਜੀਅ ਪੁਲਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ।

ਦੁੱਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਪੁਲਸ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸਖਸ਼ ਗਦਾਰੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੰਨਾ ਦਿਆਲ ਗੜੀਆ, ਭਗਵੰਤਾ ਚੋਤਨਪੁਰੀਆ ਆਦਿ ਗਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਚਲੋ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਿਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਸਿਰਲੱਥ ਯੋਧੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਕੁਝ ਗੱਦਾਰ ਵੀ ਜੰਮਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅਜਿਹੇ ਗਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਭਰ ਲਾਹਨਤਾ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਟਾਲੇ ਪੁਲਸ ਵਿਰੁੱਧ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਪੂਰ-ਥਲੇ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਸਵਰਨੇ ਘੋਟਨੇ ਦੇ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖੋ। ਸਵਰਨੇ ਦੇ ਥਾਣੇ ਸੀ. ਆਈ. ਏ. ਸਟਾਫ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤਸੱਦਦ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਵਰਨੇ ਘੋਟਨੇ ਦੇ ਪਾਤਕੂ ਕ੍ਰਤਿਮਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬੁੱਚੜਾਂ ਵਿਚ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬੁਚੜ, ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਬਾਜਵਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਫਤਹਿ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨੀ।

ਆਪ ਦਾ ਛੋਟਾ ਵੀਰ

ਬੀ. ਟੀ. ਐਫ. ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਕੁੰਨ

## ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ, ਚੰਦਾ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ

ਭੇਜਣ ਲਈ ਪਤਾ : ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ  
ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ ਸਕਰੋਦੀ  
ਜ਼ਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ-148026

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ : 35 ਰੁਪਏ

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਸਮੇਂ ਮਨੀਆਰਡਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ।



# ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਜਬਰ ਜਾਰੀ ਹੈ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ



ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਥਾਣਾ ਵੇਰੋਵਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗਗਡੇਵਾਲ ਦਾ ਗਰੀਬ ਖੇਤ  
ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਲਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਪਤਨੀ ਪਿਆਰ ਕੌਰ ਤੇ  
ਦੂਜੀ ਧੀ ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ ਪੁਲਿਸ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ

ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ  
ਮੰਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦਹਿਸ਼ਤ ਬਿਠਾਉਣ  
ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ  
ਨਵੇਂ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ  
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤਕ ਜਲੀਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ  
ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮੰਗ ਲੈ ਕੇ  
ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਕਰ  
ਸਕਣ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਸ਼ੀਨਰੀ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ  
ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ  
“ਨਾਰੀ ਮੰਚ, ਪੰਜਾਬ” ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਨਾਰੀ ਦਿਵਸ (8  
ਮਾਰਚ) ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ  
ਉਭਾਰਿਆ ਸੀ। ਬਰਾਲਾ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪੁਲਸ  
ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪੁਲਸ ਵਲੋਂ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਢਾਢੇ ਜਾ ਰਹੇ  
ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਠੱਸ ਤੁੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ

“ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ” ਨਾਂਅ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਹੀਂ  
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ  
ਸੀ।

ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪੁਲਸੀ ਜਬਰ ਦੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੀ  
ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ “ਪੰਜਾਬ ਮਨੁੱਖੀ  
ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਨ”, “ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਏ.  
ਆਈ. ਆਰ. ਐਸ. ਐਫ.)” ਅਤੇ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ.  
(ਐਮ. ਐਲ.) ਦਾ “ਪੈਗਮ ਗਰੁੱਪ” ਫੌਰੀ ਹਰਕਤ ਵਿਚ  
ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਖਤਰਨਾਕ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਰੁੱਧ  
ਲਾਮ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਾਮਬੰਦੀ ਅਤੇ  
30 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ “ਰਸਤਾ ਰੋਕੋ ਐਕਸ਼ਨ” ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਟਾ  
ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਿਧੜਕ ਅਤੇ ਬੇਝਿਜਕ  
ਹੋ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ-  
ਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। “ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ”

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 29 'ਤੇ)